

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedra**

Karlo Poškos
V kurso Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės
Studijų šakos studento

**Magistro darbas
Trečiųjų šalių piliečių teisių įgyvendinimo problematika Europos Sąjungoje**

Vadovė: doc. dr. Skirgailė Žalimienė
Recenzentas: doc. dr. Irmantas Jarukaitis

Vilnius
2018

TURINYS

ĮVADAS	2
1. TREČIOSIOS ŠALIES PILIEČIO SAMPRATA	6
2. TEISĖS AKTŲ, REGULIUOJANČIŲ TREČIŲJŲ ŠALIŲ PILIEČIŲ STATUSĄ ES APŽVALGA	9
3. INTEGRACIJOS REIKALAVIMŲ PROBLEMATIKA	12
3.1. Integracijos reikalavimų samprata	12
3.2. ESTT sprendimo byloje C-579/13 analizė	13
3.3. ESTT Sprendimo byloje C-153/14 analizė	14
3.4. Integracijos reikalavimų problematikos apibendrinimas	16
4. TREČIŲJŲ ŠALIŲ PILIEČIŲ GYVENAMOJI VIETA ES VALSTYBĖS NARĖS TERITORIJOJE	19
4.1. ESTT sprendimas sujungtose bylose C-443/14 ir C-444/14	19
5. TREČIOSIOS ŠALIES PILIEČIO IŠSIUNTIMAS IŠ ŠALIES	23
5.1. ESTT sprendimas byloje C-34/09	23
5.2. ESTT sprendimas byloje C-304/14	24
5.3. ESTT sprendimas byloje C-165/14	26
5.4. ESTT sprendimas byloje C-133/15	28
5.5. V skyriuje analizuotų ESTT sprendimų apibendrinimas ir įžvalgos	31
6. TREČIŲJŲ ŠALIŲ PILIEČIŲ, KURIE YRA ILGALAIKIAI GYVENTOJAI, STATUSAS	33
6.1. Samprata	33
6.2. <i>Lopez Pastuzano</i> sprendimas/ilgalaikio gyventojų statusą turinčio trečiosios šalies piliečio apsauga nuo išsiuntimo	34
7. TREČIOSIOS ŠALIES PILIEČIO IŠSIUNTIMAS IŠ ES VALSTYBĖS NARĖS, KAI JIS TURI GALIOJANTĮ LEIDIMĄ GYVENTI KITOJE ES VALSTYBĖJE NARĖJE	36
7.1. Teisinio reguliavimo analizė	36
7.2. ESTT Sprendimo C-240/17 analizė	37
7.3. ESTT Sprendimo C-240/17 apibendrinimas, išaiškinimo svarba	39
IŠVADOS	41
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	43
SANTRAUKA	47
SUMMARY	48

IVADAS

Temos aktualumas.

Nagrinėjamos temos aktualumą nulemia tai, kad šiandieninėje Europos Sąjungoje (toliau ir – **ES** arba **Bendrija**) gyvena ir įvairiomis teisėmis naudojasi ar bando naudotis didelis skaičius asmenų iš trečiųjų šalių. Šių asmenų teisių apimtis yra ne visada aiški bei išsamiai įtvirtinta Europos Sąjungos lygmeniu, todėl neretai iškyla vis naujų probleminių aspektų dėl jų statuso ir teisių įgyvendinimo. Tokie aktualūs aspektai kaip trečiųjų šalių piliečių migracija, šeimos narių statusas, ilgalaikio gyventojų statusas, darosi vis svarbesni. Pasauliui bei savaime suprantama ES vis stipriau vykstant globalizacijos procesams atsiranda vis naujų, iki tol dar nespėtų situacijų. Šią tendenciją patvirtinta gana gausi aktualiausia Europos Sąjungos Teisingumo teismo (toliau – ir **ESTT**) praktika. Paminėtina, kad Sirijos pabėgėlių krizė šioje srityje taip pat atnešė naujų, dar nenagrinėtų aspektų. Temos aktualumą Lietuvos teisės bendruomenei nulemia tai, kad Lietuva pati yra ES narė, taigi ir jai iškyla bei potencialiai gali iškilti panašios probleminės situacijos, dėl kurių mūsų šalies teismams taip pat tenka kreiptis į ESTT ir užduoti prejudicinius klausimus.

Darbo tikslas.

Identifikuoti, išanalizuoti ir aptarti aktualius trečiųjų šalių piliečių teisių įgyvendinimo problematikos klausimus Europos Sąjungoje. Probleminių klausimų nagrinėjimą atlikti integracijos reikalavimų, judėjimo, trečiųjų šalių piliečių kaip ES piliečių vaikų globėjų, ilgalaikio gyventojų statusą turinčių trečiųjų šalių piliečių išsiuntimo aspektais, remiantis svarbiausiais šiuos klausimus reguliuojančiais ES pirminės ir antrinės teisės aktais bei aktualiausia ESTT praktika.

Darbo uždaviniai.

1. Apibrėžti trečiosios šalies sampratą ES valstybių narių atžvilgiu bei aptarti skirtingą trečiųjų šalių statusą.
2. Identifikuoti ir aptarti naujausias problemines situacijas, kylančias integracijos reikalavimų trečiųjų šalių piliečiams srityje.
3. Atskleisti ilgalaikio gyventojų statusą turinčių trečiųjų šalių piliečių statuso probleminius klausimus galimo išsiuntimo iš ES valstybės narės srityje.
4. Išanalizuoti trečiųjų šalių piliečių kaip ES piliečių mažamečių vaikų artimų giminaičių teisę gauti leidimą gyventi Bendrijos narėse, apsaugos nuo išsiuntimo apimtį bei kriterijus.

Darbo objektas.

Šiame magistro darbe analizuojamos naujausios ir aktualiausios ESTT bylos bei ES teisės aktai trečiųjų šalių piliečių teisių įgyvendinimo problematikos srityje Europos Sąjungoje. Pagrindinis dėmesys skiriamas integracijos reikalavimų, judėjimo, migracijos, asmenų išsiuntimo iš ES valstybės narės teisėtumo klausimams. Taip pat analitiškai vertinami trečiųjų šalių piliečių statusą apibrėžiantys teisės aktai. Darbe taip pat aptariamas ir ilgalaikio gyventojų statusą ES valstybėje narėje turinčio trečiosios šalies piliečio statusas ir jo diskusiniai aspektai.

Tyrimo metodai.

Tiriant ir analizuojant trečiųjų šalių piliečių teisių įgyvendinimo problematikos aktualius aspektus Europos Sąjungoje, pasitelkiami įvairūs mokslinio darbo tyrimo metodai.

Svarbiausi šio magistrinio darbo metodai – sisteminis, teleologinis, lyginamasis, lingvistinis.

Sisteminis tyrimo metodas naudojamas nagrinėjant konkrečias trečiųjų šalių piliečių teises kaip ES teisinės sistemos dalį. Be to, sisteminis metodas taip pat naudojamas tam, kad pažvelgti į probleminius trečiųjų šalių piliečių teisių įgyvendinimo aspektus bendrai ES teisės kontekste, pažvelgiant į kiekvienos atskiros problemos svarbą bei įtaką platesniu požiūriu.

Teleologinis tyrimo metodas naudojamas atskleisti įvairių Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – **SESV**), direktyvų ir reglamentų, susijusių su trečiųjų šalių piliečių teisių įgyvendinimu, normų analizei žvelgiant į tai kokius tikslus jas numatydamas turėjo omenyje ES teisės aktų leidėjas skirtingose situacijose.

Lyginamasis tyrimo metodas pasitelkiamas lyginant ir analizuojant ESTT suformuotas ES teisės taikymo taisykles. Taip pat šis metodas naudojamas lyginant skirtingą teisinį statusą Bendrijoje turinčių trečiųjų šalių piliečių teisių apimtį.

Lingvistinis tyrimo metodas naudojamas apibrėžiant trečiosios šalies piliečio sąvoką bei aiškinant kitų darbe naudojamų sąvokų prasmę.

Darbo originalumas.

Ruošdamasis rašyti magistro darbą, autorius atliko viešai prieinamų informacijos šaltinių analizę. Ji parodė, kad mokslinių darbų, visapusiškai analizuojančių aktualiausių trečiųjų šalių piliečių teisių įgyvendinimo probleminius aspektus, anksčiau išvardintais aspektais, Lietuvos teisinėje doktrinoje praktiškai negalima aptikti. Vykdamas informacijos darbo rengimui paiešką buvo aptikta keletas magistrinių darbų, analizuojančių trečiųjų šalių piliečių teises ES. Štai 2013 metais parašytame Sandros Šarkauskaitės darbe buvo analizuojama neteisėtai ES valstybėje narėje gyvenančių trečiųjų šalių piliečių teisė joje

gyventi, remiantis šeimos apsaugos kriterijumi. Taigi, minėtame darbe buvo analizuotas tik vienas panašus aspektas, be to visi ESTT sprendimai, naudojami šiame darbe kalbant apie minėtą aspektą yra naujesni nei 2013 metų. Kiti rasti magistriniai darbai buvo parašyti dar anksčiau, taigi šitame darbe analizuojamų aspektų jie neapėmė. Pažymėtina, kad darbo originalumą patvirtina faktas, kad ES teisė pasižymi gana nemažu dinamikos laipsniu. Tai liudija gausus ESTT nuolat pateikiamų išaiškinimų, susijusių su trečiųjų šalių piliečių teisėmis Bendrijoje skaičius.

Užsienio teisės doktrinoje taip pat jaučiamas visapusiškos naujausios ESTT praktikos trečiųjų šalių piliečių teisių aspektu analizės stygius. Dauguma šaltinių, tokių kaip vadovėliai, jau yra nebeaktualūs, juose pateikta ESTT praktika jau seniai plačiai išnagrinėta. Visgi, minėta tematika galima rasti pavienių straipsnių, analizuojančių konkrečias autorių pasirinktas problemas. Atkreiptinas dėmesys, kad įdomių ir tikrai aukšto lygio analizių galima rasti teisės mokslininkų pildomuose ir atnaujinamuose neformaliuose tinklaraščiuose apie ES teisę. Tačiau kalbant apie bendrą situaciją, galima teigti, kad aktualiausių, sisteminių analizę pateikiančių visapusiškų tyrimų, užsienio akademinėje bendruomenėje nėra gausu.

Svarbiausi šaltiniai.

Siekiant atskleisti darbe analizuojamas problemas labai svarbios yra SESV nuostatos, kadangi tai vienas svarbiausių ES teisės aktų, įtvirtinantis pagrindus, kurie plėtojami ES antrinėje teisėje bei ESTT prejudicinių sprendimų pagalba. Taip pat darbe labai svarbūs ES antrinės teisės aktai, susiję su darbe analizuojama trečiųjų šalių piliečių teisių įgyvendinimo problematika: Direktyva 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai statuso, Direktyva 2004/38 dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, Direktyva 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse, bei kiti aptariamais aspektams aktualūs ES teisės aktai. Šaltinis be kurio būtų neįmanoma atlikti darbo objekto analizę – naujausi ESTT sprendimai, kurių pagalba iš esmės yra atsakoma į daugelį probleminių klausimų dėl trečiųjų šalių piliečių teisių ES, formuojama svarbi praktika ateities situacijų sprendimui. ESTT sprendimų esmei bei analizei svarbūs šaltiniai – pripažintų ES teisės mokslininkų kuriami tinklaraščiai „Eulawanalysis“¹, „eutopialaw“², „europeanlawblog“³.

¹ Eulawanalysis tinklaraštis [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://eulawanalysis.blogspot.lt>>.

² Eutopialaw tinklaraštis [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://eutopialaw.com>>.

³ Europeanlawblog tinklaraštis [interaktyvus] Prieiga per internetą: <<http://europeanlawblog.eu>>.

ES teisė savo esme kaip ir teisė apskritai yra dinamiška – per palyginti trumpą laiko tarpą suformuojama daug išaiškinimų, kurie kartais visiškai pakeičia požiūrį į vieną ar kitą problemą. Dėl šios priežasties aktualios specialiosios literatūros kiekis šio magistro temai yra minimalus. Nuodugnesnei ESTT bylų analizei atlikti remtasi *Kluwer law international* autorių moksliniais straipsniais.

1. TREČIOSIOS ŠALIES PILIEČIO SAMPRATA

Terminas „Trečioji šalis“ pačia paprasčiausia prasme reiškia šalį, kuri nėra tam tikros sutarties šalis ar signatarė, organizacijos dalyvė⁴. Paprastai trečiosios šalies statusą turinti šalis neturi tokio paties statuso su susitarusiomis šalimis – t.y. jos teisių apimtis yra mažesnė. ES ir tarptautinės teisės kontekste šis terminas neretai yra vartojamas kalbant apie asmenų migraciją, su vizomis ir leidimais atvykti į šalį susijusius klausimus. Sąvoka „trečiosios šalies pilietis“ ES teisės prasme reiškia ne ES valstybės narės pilietį, apsistojusį vienoje iš ES valstybių narių⁵. Oficialiame ES migracijos ir vidaus reikalų internetiniame tinklalapyje pateikiama tokia trečiosios šalies piliečio sąvoka: „Bet kuris asmuo, kuris nėra Europos Sąjungos pilietis SESV 20 straipsnio 1 dalies prasme, ir kuris neturi teisės į laisvą judėjimą ES viduje, kaip tai numato Šengeno sienų kodekso⁶ 2 straipsnio 5 dalis“⁷.

Įprasta manyti, kad trečiųjų šalių statusas bei apibūdinimas dažniausiai nėra taikomas Europos laisvosios prekybos asociacijos (toliau – **ELPA**) (angl. *European Free Trade Association* arba *EFTA*) valstybėmis bei Europos ekonominės erdvės valstybėmis (toliau – **EEE**) (angl. *European economic area* arba *EEA*). ELPA valstybių organizacijai priklauso Norvegija, Šveicarija, Lichtenšteinas ir Islandija. EEE organizacijos narės – Norvegija, Lichtenšteinas, Islandija. Nors minėtos valstybės į Europos Sąjungą ir nėra įstojusios, jas ir Bendriją siejį gana tvarūs ekonominiai, politiniai ir socialiniai ryšiai. Vienas ryškiausių to pavyzdžių, į kurį svarbu atkreipti dėmesį – visos minėtos valstybės priklauso Šengeno erdvei tačiau priklauso Šengeno erdvei. Tai suteikia šių valstybių piliečiams (žinoma ir kitų valstybių piliečiams, keliaujantiems po Šengeno erdvę iš minėtų valstybių) ypatingas teises, kadangi Šengeno susitarimui priklausančios valstybės, nevykdo iš kitų susitarimui priklausančių valstybių atvykstančių asmenų kontrolės, kai kertamos Šengeno zonos valstybių vidaus sienos⁸.

Reikėtų atkreipti dėmesį, kad kai kurių ES antrinės teisės aktų aiškinimas ne visiškai pritaria tokiai pozicijai ir formaliai priskiria Norvegijos, Lichtenšteino, Šveicarijos bei Islandijos piliečius prie trečiųjų šalių piliečių. Štai, pavyzdžiui, Europos Parlamento ir

⁴Business dictionary internetinis žodynas [interaktyvus, žiūrėta 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.businessdictionary.com/definition/third-party.html>>.

⁵ Oficialus ES internetinis tinklalapis [interaktyvus, žiūrėta 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/home-affairs/content/third-country_en>.

⁶ Šengeno sienų kodeksas – tai trumpinys 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/399 dėl taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas.

⁷ Oficialus ES internetinis tinklalapis [interaktyvus, žiūrėta 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/home-affairs/content/third-country-national_en>.

⁸ 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/399 dėl taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Sąjungos kodekso (Šengeno sienų kodeksas). OJ L 77, 23.3.2016, p. 9.

Tarybos reglamente Nr. 862/2007 dėl Bendrijos migracijos statistikos ir tarptautinės apsaugos statistikos, panaikinančiame Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 311/76 dėl statistinių duomenų rinkimo apie darbuotojus užsieniečius, 2 straipsnio, 1 punkto (i) papunktyje nurodyta, kad sąvoka „trečiosios šalies pilietis“ reiškia asmenį, kuris nėra Sąjungos pilietis, kaip apibrėžta Sutarties 17 straipsnio 1 dalyje (turima omenyje Europos Bendrijos sutartis), įskaitant asmenis be pilietybės⁹. Vien tik žiūrint į šios nuostatos linstvinę formuluotę, būtų galima spręsti, kad ELPA ir EEE valstybių narių piliečiai pagal šį teisės aktą formaliai ES atžvilgiu yra laikomi trečiųjų šalių piliečiais, kadangi jie elementariai nėra ES piliečiai. Atkreiptinas dėmesys, kad tokia pati trečiosios šalies piliečio sąvoka yra įtvirtinta ir kai kuriuose kituose ES teisės aktuose: Tarybos Direktyvoje 2009/50/EB dėl trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir apsigyvenimo sąlygų siekiant dirbti aukštos kvalifikacijos darbu, Tarybos Direktyvoje 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą, Tarybos Direktyvoje 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso, Tarybos Direktyvoje 2005/71/EB dėl konkrečios įleidimo trečiųjų šalių piliečiams atvykti mokslinių tyrimų tikslais tvarkos, Tarybos Direktyvoje 2004/114/EB dėl trečiosios šalies piliečių įleidimo studijų, mokinių mainų, neatlygintino stažavimosi ar savanoriškos tarnybos tikslais sąlygų. Iš vienos pusės tai parodo, kad Bendrijos teisės aktų nuostatos tarpusavyje yra puikiai suderintos. Visgi, į situaciją žvelgiant kitu aspektu tai, kaip minėta, formaliai suponuoja trečiosios šalies sąvoką, kuri *de facto* neatitinka realybės. Nepaisant to, kaip aptariama žemiau, ši problema yra labiau hipotetinė nei reali.

Pažymėtina, kad nors aukščiau minėti teisės aktai formaliai ir priskiria ELPA ir EEE valstybių piliečius trečiųjų šalių piliečiams, vertėtų atkreipti dėmesį, kad praktikoje jų statusas iš esmės neginčijamai skiriasi. Kaip jau minėta visos ELPA valstybės net ir nebūdamos ES narėmis yra prisijungusios prie Šengeno zonos. Taigi, jų piliečiai iš esmės gali laisvai judėti (be asmens dokumentų patikros) po beveik visas ES valstybes nares. Be kita ko, primintina, kad Norvegija, Lichtenšteinas bei Islandija priklauso EEE. Šiai organizacijai priklauso ir beveik visos ES valstybės narės (išskyrus Kroatiją, kadangi dar nesibaigė ratifikacijos procesas dėl jos prisijungimo prie EEE sutarties). EEE narės ir Šveicarija tarpusavyje džiaugiasi prekių, paslaugų ir kapitalo laisvo judėjimo laisvėmis¹⁰. Atsižvelgus į aukščiau minėtus aspektus, leidžiančius suvokti stiprų ELPA, EEE ir ES

⁹ 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 862/2007 dėl Bendrijos migracijos statistikos ir tarptautinės apsaugos statistikos ir panaikinant Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 311/76 dėl statistinių duomenų rinkimo apie darbuotojus užsieniečius. OJ L 199, 31.7.2007, p. 3.

¹⁰ Oficialus EFTA internetinis tinklalapis [interaktyvus, 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.efta.int/eea/eea-agreement>>.

valstybių ryši, galima drąsiai teigti, kad minėtų valstybių piliečių statusas skiriasi nuo trečiųjų šalių piliečių statuso.

Natūralu, kad trečiųjų šalių piliečių statusas nėra identiškas ES valstybių narių piliečių statusui. Europos Sąjungos pilietybės koncepcija pirmą kartą buvo realizuota 1992 m. priimta, bei 1993 m. įsigaliojusia Maastrichto sutartimi. Atkreiptinas dėmesys, kad Europos Sąjungos teisingumo teismas ypatingą ES pilietybės svarbą yra pripažinęs savo sprendimuose¹¹. ES valstybių narių piliečiai turi didesnę teisių apimtį Bendrijos viduje nei trečiųjų šalių piliečiai. Trečiųjų šalių statusui įvairiose srityse kuo tiksliau ir išsamiau apibrėžti yra priimta daugelis antinės teisės aktų – direktyvų, reglamentų, taip pat valstybės narės yra priėmusios nacionalinės teisės aktų, apsprendžiančių trečių šalių piliečių teisinę padėtį tam tikra apimtimi konkrečioje valstybėje. Tuo tarpu sprendžiant įvairias problemines situacijas yra priimta ir vis dar priimama didelis skaičius ESTT sprendimų.

¹¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2001 m. rugsėjo 20 d. sprendimas *Grzelczyk* C-184/99, *ECLI:EU:C:2001:458*.

2. TEISĖS AKTŲ, REGULIUOJANČIŲ TREČIŲJŲ ŠALIŲ PILIEČIŲ STATUSĄ ES APŽVALGA

Praplėtusi savo narių skaičių ES stengiasi skirti didelį dėmesį trečiųjų šalių piliečių statusui bei teisių apimčiai apibrėžti ir reguliuoti. Manytina, kad tai susiję su vis daugėjančiu tokių asmenų skaičiumi Bendrijoje. Šiuo tikslu nuostatos, įvirtinančios trečiųjų šalių piliečių statusą bei teisių apimtį ES yra įvirtintos pagrindiniuose Bendrijos dokumentuose, taip pat šiuo tikslu leidžiami antrinės ES teisės aktai. Autorius mano, kad yra tikslinga apatarti teisės aktus, reguliuojančius trečiųjų šalių piliečių statusą ES.

Pradedant teisės aktų aptarimą pirmiausia be jokios abejonės reikėtų paminėti svarbiausią šiuolaikinės ES teisės aktą – Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo. Šiame pamatiniame šiuolaikinės ES teisės dokumente galima aptikti keletą labai svarbių nuostatų, kuriomis suteikiamas pagrindas reguliuoti trečiųjų šalių piliečių statusą bei teisių apimtį smulkiau – t.y. antrinės ES teisės lygmeniu. Šioje sutartyje numatyti skirtingi pagrindai dėl trečiųjų šalių piliečių teisių užtikrinimo apsaugos, įvairių laisvių garantijų ir galimo jų įgyvendinimo. Štai SESV 67 straipsnyje nurodoma, kad minėta pamatine sutartimi suformuluojama valstybių narių solidarumu paremta bendra prieglobsčio, imigracijos ir išorės sienų kontrolės politika, kuri būtų teisinga trečiųjų šalių piliečiams¹². Akivaizdu, kad ši nuostata turi ypač didelę reikšmę šiuolaikinėje ES teisėje bei pačioje Bendrijoje apskritai, kadangi tai yra vienas iš pagrindų, kuriais remiantis yra priimami ES teisės aktai minėtose srityse. Dabartinės migrantų krizės kontekste tai yra kaip niekada aktualu ir svarbu, kadangi Bendrijoje apsigyvenus reikšmingam skaičiui žmonių, didele dalimi atvejų iki tol gyvenusių visiškai kitokioje aplinkoje, iškyla poreikis platesne apimtimi teisiniais instrumentais reguliuoti jų teisinį egzistavimą Bendrijoje ir užtikrinti jų teisių apsaugą pagal visus ES teisės aktus.

Atkreiptinas dėmesys, kad trečiųjų šalių piliečiams SESV yra įtvirtintos ir tam tikros judėjimo laisvė garantijos. Štai SESV 77 straipsnio 2 dalies c punkte yra numatyta, kad turi būti patvirtintos priemonės, kuriomis naudojantis trečiųjų šalių piliečiai gali trumpą laiką laisvai keliauti Sąjungoje.¹³ Šia nuostata ES iš esmės dalinai atveria savo sienas trečiųjų šalių piliečiams. Nors tokia judėjimo garantija, kaip pažymėta nuostatoje, galioja tik trumpą laiko tarpą, tai gali būti svarbu iš, pavyzdžiui, ekonominės pusės, kadangi atsiveria didesnės galimybės bendradarbiauti turizmo srityje. Svarbu pabrėžti, kad su kai kuriomis

¹² Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. *Oficialusis leidinys*. OJ C 326 , 26/10/2012, p. 27.

¹³ *Ibid.* p. 29.

trečiosiomis Bendrijai šalimis ES yra pasiekusi susitarimus dėl bevizio režimo, kas dar labiau supaprastina trečiųjų šalių piliečių apsilankymus Bendrijoje. Puikus to pavyzdys galėtų būti bevizis ES režimas su Ukrainos valstybe¹⁴.

ES taip pat stengiasi užtikrinti kuo didesnę trečiųjų šalių piliečių apsaugą nuo vietinių režimų, buvusių jų šalyse, bei kitų pavojų. Atkreiptinas dėmesys, kad SESV 78 straipsnyje yra numatyta, kad ES kuria bendrą prieglobsčio, papildomos apsaugos ir laikinos apsaugos politiką trečiosios šalies piliečiams, kuriems reikia tarptautinės apsaugos, siekdama siūlyti atitinkamą statusą ir užtikrinti, kad nebūtų pažeistas negražinimo principas¹⁵. Bendrija taip pat yra patvirtinusi bendras prieglobsčio sistemos priemones. Taigi, garantuojama asmenų, kuriems reikalingas prieglobstis, visapusišė apsauga. Pažymėtina, kad trečiųjų šalių piliečiai minimi ir SESV 153 straipsnyje, kuriame kalbama apie teisėtai valstybėje narėje gyvenančių trečiųjų šalių piliečių įdarbinimo sąlygas¹⁶. Šias nuostatas taip pat būtų galima įvardinti kaip sukuriančias pagrindą tolimesnei teisės aktų leidybai ES lygiu atitinkamose srityse.

Atitinkamas teisių paketas trečiųjų šalių piliečiams įtvirtintas ir ES pagrindinių teisių chartijoje. Joje pabrėžiama, kad trečiųjų šalių piliečiams, kuriems suteikta teisė dirbti ES valstybėje narėje turi būti suteiktos tokios pačios darbo sąlygos, kokias turi ES piliečiai¹⁷. Taip pat svarbus aspektas – numatyta galimybė naudotis tam tikros apimties judėjimo ir apsigyvenimo teisėmis teisėtai valstybės narės teritorijoje gyvenantiems trečiųjų šalių piliečiams¹⁸. Minėta nuostata suteikiama galimybė trečiosios šalies piliečiui, teisėtai apsigyvenusiam ES valstybėje narėje įgauti teisių apimtį, artimą ES piliečio. Šių teisių apimtis yra sukonkretinama ES sutarčių bei antrinės teisės aktų.

Svarbu atkreipti dėmesį į palyginti gana gausų antrinės ES teisės aktų – reglamentų, direktyvų, reglamentuojančių klausimus, susijusių su trečiųjų šalių piliečiais, kiekį. Kai kurių iš jų esminės nuostatos aiškinantis problematinius klausimus bus detalčiai išnagrinėtos šiame darbe. Viena iš svarbiausių šiame darbe – Tarybos Direktyva 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso. Ši Direktyva svarbi, kadangi joje yra numatyta integracijos kriterijų, plačiai analizuojamų darbe galimybė. Be kita ko, jos turinys, bei išplėtotą ESTT praktika padeda atskleisti pagrindinius skirtumus tarp ilgalaikio gyventojų statusą turinčio trečiosios šalies piliečio ir ES valstybės narės

¹⁴ Consilium Europa internetinis tinklalapis [interaktyvus, 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2017/03/02/visa-liberalisation-ukraine/>>.

¹⁵ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. Oficialusis leidinys. OJ C 326 , 26/10/2012, p. 30

¹⁶ Ibid. 68.

¹⁷ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OJ C 326, 26.10.2012, p. 8.

¹⁸ Ibid. p. 14.

piliečio teisių apimties. Paminėtinos ir Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių gražinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse, Tarybos Direktyva 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą, bei Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų. Minėti teisės aktai yra vieni svarbiausių šaltinių šiame darbe, jų nuostatų analizė patenka į aptariamus ESTT sprendimus.

3. INTEGRACIJOS REIKALAVIMŲ PROBLEMATIKA

3.1. Integracijos reikalavimų samprata

Atkreiptinas dėmesys, kad Eurostat duomenimis Europos Sąjungoje gyvena apie 20 milijonų trečiųjų šalių piliečių, kurie neturi ES pilietybės. Tai atitinka apie 4% viso Bendrijos gyventojų skaičiaus¹⁹. Asmeniui, norinčiam ilgam įsikurti bei gyventi pilnavertį gyvenimą užsienio valstybėje yra būtina visapusiškai integruotis į visuomenę bei tapti jos dalimi. Norėdamos patikrinti asmens pasiruošimą integruotis į visuomenę kai kurios ES valstybės savo nacionalinės teisės aktuose yra įtvirtinusios integracijos reikalavimus, į kuriuos įeina ir integracijos egzaminai.

Pirminėje ES teisėje nėra aiškiai įtvirtintų nuostatų, susijusių su integracijos reikalavimais, egzaminais, trečiųjų šalių piliečiams. Be to, ši tema kol kas nėra plačiai išnagrinėta ir teisės doktrinoje. Kaip rodo valstybių narių praktika, šie reikalavimai gali būti taikomi ir jau ilgalaikiais gyventojais tapusiems trečiųjų šalių piliečiams. Integracijos reikalavimus įteisinančių nuostatų galima rasti antrinėje ES teisėje. Štai Direktyvos 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai statuso 5 straipsnio 2 dalyje yra numatyta, kad ES valstybės narės gali nustatyti integracijos sąlygas, kurias turi tenkinti trečiųjų šalių piliečiai²⁰. Be kita ko, Direktyva suteikia teisę valstybėms narėms nustatyti integracijos sąlygas kai ilgalaikio gyventojų statusą vienoje ES valstybėje turintis asmuo, persikelia gyventi į kitą ES valstybę narę²¹. Pažymėtina, kad toks reikalavimas galioja tik jeigu integracijos sąlygos nebuvo nustatytos pirmojoje ES valstybėje narėje, kurioje trečiosios šalies pilietis įgijo ilgalaikio gyventojų statusą²².

Labai svarbu atkreipti dėmesį, kad, remiantis nuolatine ESTT praktika, pagrindinis Direktyvos 2003/109 tikslas – trečiųjų valstybių piliečių, kurie ilgam apsigyveno valstybėse narėse, integracija (2012 m. balandžio 26 d. Sprendimo Komisija / Nyderlandai, C-508/10, EU:C:2012:243, 66 punktą ir 2015 m. rugsėjo 2 d. Sprendimo CGIL ir INCA, C-309/14, EU:C:2015:523, 21 punktą). Taigi, analizuojant integracijos reikalavimų ir egzaminų trečiųjų šalių piliečiams probleminius aspektus, šios Direktyvos nuostatos yra analizuojamos labai dažnai.

¹⁹ Consilium Europa internetinis tinklalapis [interaktyvus, 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.consilium.europa.eu/en/policies/migratory-pressures/integration-policy/>>.

²⁰ 2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyva 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso. OJ L 16, 23.1.2004. p. 4.

²¹ Ibid.

²² Ibid.

Pažymėtina, kad minėtos Direktyvos nuostatose nurodyta, kad integracijos sąlygos bei reikalavimai yra nustatomos kiekvienos valstybės nacionalinėje teisėje²³. Natūralu, kad esant tokiam nuostatų formulavimui ilgainiui kilo klausimas dėl galimos šių reikalavimų apimties, kadangi nėra aišku kokio lygio integraciniai reikalavimai ir sąlygos yra leistini nustatyti pagal Bendrijos teisę. Gana naujuose ir aktualiuose ESTT sprendimuose (C-579/13 ir C-153/14) buvo atsakyta į daugelį probleminių klausimų, susijusių su šiais aspektais.

3.2. ESTT sprendimo byloje C-579/13 analizė

Pirmajame iš aptariamų sprendimų susiklostė situacija, kai trečiosios šalies pilietėms iš atitinkamai Jungtinių Amerikos Valstijų ir Naujosios Zelandijos, gyvenančioms Nyderlanduose, kurios turėjo galiojančius Direktyva grindžiamus ilgalaikio gyventojų statusą patvirtinančius leidimus, gautus pagal Direktyvos 2003/109/EB sąlygas, atsakinga Nyderlandų Karalystės institucija nurodė, kad privaloma lankyti mokymo kursus ir išlaikyti pilietinės integracijos egzaminą²⁴. Minėtiems asmenims buvo nurodyta, kad šios prievolės neįvykdymas pagal Nyderlandų teisę yra sankcionuojamas bauda iki 1000 eurų. Šioje situacijoje kilo abejonių dėl privalomo reikalavimo išlaikyti pilietinės integracijos egzaminą teisėtumo ES Direktyvos 2003/109/EB prasme (konkrečiai 5 straipsnio 2 dalimi ir (arba) 11 straipsnio 1 dalimi). Nyderlandai laikėsi pozicijos, kad integracijos reikalavimai, nustatyti jų valstybės, negali būti laikomi integracijos priemonėmis ES Direktyvos 2003/109/EB 5 straipsnio 2 dalies prasme²⁵. Tuo tarpu trečiųjų šalių piliečiai laikėsi pozicijos, kad šie reikalavimai yra nesuderinami su minėtos Direktyvos nuostatomis ir yra neteisėti²⁶. Nyderlandų teismas savo prejudiciniiais klausimais paprašė ESTT išaiškinti „ar Direktyva 2003/109, visų pirma jos 5 straipsnio 2 dalis ir 11 straipsnio 1 dalis, draudžia nacionalinės teisės normą, kaip antai nagrinėjamą pagrindinėje byloje, pagal kurią trečiųjų šalių piliečiams, jau turintiems ilgalaikio gyventojų statusą, nustatoma pareiga išlaikyti pilietinės integracijos egzaminą, už kurios neįvykdymą numatyta pinigine bauda,

²³ 2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyva 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso. OJ L 16, 23.1.2004.

²⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. birželio 4 d. sprendimas P ir S C-579/13, ECLI:EU:C:2015:369.

²⁵ MORITZ, Jesse. Integration measures, integration exams, and immigration control: P and S and K and A. Common market review. *Kluwer Law international*. 2016. p. 2

²⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. birželio 4 d. sprendimas P ir S C-579/13, ECLI:EU:C:2015:369.

ir ar šiuo atveju svarbu tai, ar šis statusas įgytas prieš nustatant šią pareigą, ar po to, kai ji buvo nustatyta²⁷“.

Išanalizavęs aktualias Bendrijos teisės normas ESTT išaiškino, kad anksčiau minėtos Direktyvos normos, nedraudžia nacionalinės teisės normos, pagal kurią trečiųjų šalių piliečiams, jau turintiems ilgalaikio gyventojų statusą, nustatoma pareiga išlaikyti pilietinės integracijos egzaminą, už kurios neįvykdymą numatyta pinigine bauda²⁸. Visgi, Teismas vienareikšmiškai pabrėžė, kad integracijos priemonės gali būti nustatytos tik su sąlyga, kad jų taikymo tvarka nekels grėsmės Direktyvos 2003/109/EB tikslų pasiekimui. Diskrecija nuspręsti ar konkrečiu atveju tokia grėsmė yra, paliekama nacionaliniams teismams²⁹. Be to, svarbu atkreipti dėmesį, kad pagal Teismo išaiškinimą neturi reikšmės, ar ilgalaikio gyventojų statusas buvo įgytas prieš reikalavimo laikyti egzaminą atsiradimą ar po to. Sprendime taip pat prašoma nacionalinio teismo įvertinti egzamino sudėtingumo faktorius: reikalingų žinių kiekį, kursų ir pasiruošimo jiems medžiagos prieinamumą, egzamino laikymo kainą, bei numatytą baudų už šios prievolės neįvykdymą dydžius³⁰.

3.3. ESTT Sprendimo byloje C-153/14 analizė

Kitoje aktualioje byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl integracijos sąlygų ir egzaminų Direktyvos 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą 7 straipsnio 2 dalies prasme. Pažymėtina, kad ši situacija yra kiek specifiška – joje aptinkame ESTT praktikoje jau gerai žinomą prisijungimo prie šeimos nario ar narių elementą. Nyderlandų teisinėje sistemoje yra įtvirtintas reikalavimas trečiosios šalies piliečiui, norinčiam prisijunti prie savo šeimos nario kitos trečiosios šalies piliečio, turinčio leidimą gyventi ES valstybėje narėje, išlaikyti integracijos egzaminą, kuris patikrina ar asmuo moka olandų kalbą A1 lygiu rašymo, klausymo ir kalbėjimo aspektais bei kitus svarbius gebėjimus anot Nyderlandų teisės aktų leidėjo, svarbius integracijos procesui³¹. Egzamino metu asmenims užduodami klausimai ne tik patikrinantys kalbos mokėjimo įgūdžius, bet taip pat klausimai apie gyvenimą Nyderlanduose, valstybės istoriją, kultūrą, politinę sistemą, socialines išmokas ir panašiai. Atkreiptinas dėmesys, kad integracijos egzaminai yra laikomi diplomatinėse atstovybėse

²⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. birželio 4 d. sprendimas P ir S C-579/13, *ECLI:EU:C:2015:369*.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.

³¹ MORITZ, Jesse. Integration measures, integration exams, and immigration control: P and S and K and A. Common market review. *Kluwer Law international*. 2016. p. 7

už Nyderlandų teritorijos. Paminėtina, kad kiekvienas bandymas laikyti egzaminą bei pasiruošimo jam kursai yra mokami teisės aktų nustatyta suma.

Tolimesnei analizei labai svarbu atkreipti dėmesį, kad Nyderlandų teisėje yra numatytos tam tikros išimtys, dėl kurių bandantys prisijungti prie šeimos narių valstybėje trečiųjų šalių piliečiai, turintys pateisinamas priežastis, gali būti atleidžiami nuo egzamino³². Abu trečiųjų šalių piliečiai, esantys minėtos bylos subjektais, teigė esantys nepajėgūs laikyti integracijos egzaminų dėl savo medicininės būklės, bei tam patvirtinti pateikė gydytojų patvirtintus dokumentus, įrodančius šią būklę. Visgi, nei vienu iš atvejų, aptartų minėtose bylose, Nyderlandų teisėje numatytos išimtys minėtiems asmenims negaliojo.

Nyderlandų teismas, nagrinėjęs šią bylą, aptariamoje situacijoje išvelgė neaiškumų ir nusprendė kreiptis į ESTT su prejudiciniais klausimais. Teismas siekė išsiaiškinti ar Direktyvos 2003/86 7 straipsnio 2 dalies pirma pastraipa turi būti aiškinama taip, kad valstybės narės, prieš išduodamos trečiųjų šalių piliečiams leidimus atvykti į savo teritoriją ir gyventi joje šeimos susijungimo tikslu, gali reikalauti, jog šie piliečiai išlaikytų pilietinės integracijos egzaminą, kaip antai nagrinėjamą pagrindinėse bylose, kuris apima pagrindinių kalbos žinių ir pagrindinių žinių apie atitinkamos valstybės narės visuomenę įvertinimą ir už kurį reikia sumokėti įvairius mokesčius³³. Savo prejudiciniuose klausimuose Teismas pabrėžė abiejų asmenų medicininę būklę bei tai, kad jiems pagal teisinį reguliavimą netaikoma išimtis pagal Nyderlandų teisę. ESTT savo prejudiciniame Sprendime nurodė, kad valstybės narės, prieš išduodamos trečiųjų šalių piliečiams leidimus atvykti į savo teritoriją ir gyventi joje šeimos susijungimo tikslu, gali reikalauti, jog šie piliečiai išlaikytų pilietinės integracijos egzaminą. Taigi, ir šioje situacijoje Teismas pripažino integracijos egzaminų instituto teisėtumą. ESTT detalizavo, kad integracijos egzaminai gali apimti pagrindinių kalbos žinių ir pagrindinių žinių apie atitinkamos valstybės narės visuomenę įvertinimą ir už juos galima reikalauti sumokėti įvairius nustatytus mokesčius. Visgi, ESTT akcentuoja, kad visi išvardinti reikalavimai gali būti įtvirtinti tik tada, jei dėl tokios pareigos taikymo sąlygų pasinaudojimas teise į šeimos susijungimą netampa neįmanomas arba pernelyg sudėtingas – t.y. tokios pareigos egzistavimas neturi paneigti Direktyvos 2003/86 tikslų³⁴.

³² MORITZ, Jesse. Integration measures, integration exams, and immigration control: P and S and K and A. Common market review. *Kluwer Law international*. 2016. p. 7

³³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. liepos 9 d. sprendimas *K ir A C-153/14, ECLI:EU:C:2015:453*.

³⁴ *Ibid.*

Be kita ko, ESTT atkreipė dėmesį, kad integracijos priemonės, kurių valstybės narės gali reikalauti pagal Direktyvos 2003/86 7 straipsnio 2 dalį, gali būti laikomos teisėtomis tik tuomet, jei jos iš tiesų faktiškai leidžia palengvinti ES valstybėje narėje teisėtai gyvenančio trečiosios šalies piliečio šeimos narių integraciją³⁵. ESTT taip pat paminėjo, kad sprendžiant ar konkretų asmenį reikėtų atleisti nuo integracijos egzamino, privalo būti atsižvelgiama į konkrečias individualias asmens savybes, kaip antai amžių, išsilavinimo lygį, finansinę situaciją arba globėjo šeimos narių sveikatos būklę.

ESTT nurodė, kad kai kurios Nyderlandų teisinės sistemos integracijos egzaminų nuostatos neatitinka Direktyvos 2003/86 nuostatų. Tokią savo poziciją Teismas motyvavo tuo, kad Nyderlandų teisinėje sistemoje yra numatyta per mažai išimčių dėl kurių trečiosios šalies pilietis galėtų būti atleistas nuo integracijos egzaminų laikymo – t.y. išimčių sąrašas nėra pakankamai išplėtotas ir neapima kai kurių svarbių aspektų – pavyzdžiui, sveikatos būklės. Taipogi ESTT pažymėjo, kad nėra adekvatu taikyti 350 eurų mokestį už egzamino laikymą trečiųjų šalių piliečiams, kadangi daugelyje trečiųjų šalių tokia suma yra netgi daugiau už minimalų mėnesio atlyginimą³⁶. Tokio mokesčio nustatymas galimai ribotų trečiųjų šalių piliečių galimybę juos laikyti, o tai atitinkamai apribotų asmenų teises, numatytas Direktyvoje 2003/86.

3.4. Integracijos reikalavimų problematikos apibendrinimas

Kaip matyti iš aptartų ESTT sprendimų bei bendros teisinės reguliacinės aplinkos Bendrijoje trečiųjų šalių piliečių integracijos atžvilgiu Europos Sąjungoje, šiandien ES valstybės narės neretai pamiršta tikruosius integracijos reikalavimų, numatytų direktyvose, tikslus. Integracijos egzaminai kartais prilyginami tik formalioms procedūroms ir kai kuriais atvejais vargiai padeda tikrajai asmens integracijai svetimoje valstybėje. Plačiausias integracijos reikalavimų spektras (įskaitant ir reikalavimus, taikomus norint gauti atvykimo į valstybę vizą) yra taikomas šeimos narių susijungimui su ne ES valstybės piliečiu gyvenančiu Bendrijoje. Būtent šioje srityje tokios daug migrantų sulaukiančios šalys kaip Vokietija, Austrija, Olandija ir Prancūzija yra numačiusios integracijos egzaminus, kurie turi būti išlaikyti dar prieš trečiosios šalies piliečiui prisijungiant prie savo šeimos nario vienoje iš Bendrijos valstybių narių³⁷. Manytina, kad tokios priemonės galimai sukelia

³⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. liepos 9 d. sprendimas K ir A C-153/14, ECLI:EU:C:2015:453.

³⁶ MORITZ, Jesse. Integration measures, integration exams, and immigration control: P and S and K and A. Common market review. *Kluwer Law international*. 2016. p. 9.

³⁷ Ibid. p. 11.

didžiulę įtampą asmenims, kurie nori migruoti į ES, tam, kad prisijungtų prie savo šeimos narių. Be to tai sukuria situaciją, kai egzaminas iš esmės turi bene lemiamą reikšmę klausime ar šeima gyvens kartu ar atskirai bei kurioje valstybėje.

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal Direktyvos 2003/86 7 straipsnio 2 dalį integracijos priemonės pabėgėlių šeimos nariams gali būti taikomos tik tada, kai konkrečioms asmenims jau yra leistas šeimos susijungimas³⁸. Šia nuostata iš esmės yra suteikiama papildoma apsauga pabėgėlių šeimoms, kadangi yra garantuojama, kad joms valstybių nustatytas integracijos priemonės bei kai kurias su tuo susijusias prievoles teks įgyvendinti tik tokiu atveju, kai jau bus aišku, kad leista susijungti su šeimos nariais – taigi, tokiu būdu pabėgėliai nepatirs beprasmiškos integracijos egzaminų naštos. Toks atvejis grėstų, jei jiems būtų leidžiama laikyti integracijos egzaminus dar nesant aiškiam sprendimui dėl jų susijungimo su šeimos nariais.

ESTT anksčiau aptartais sprendimais parodė savo poziciją sąvoką „integracijos priemonės“, pateiktą Direktyvoje 2003/86, aiškinti gana plačiai – t.y. kaip apimančią „integracijos egzaminus“.³⁹ Be kita ko, iš pateiktų ESTT sprendimų galima suprasti, kad „integracijos priemonės“ yra sutapatinamos ir traktuojamos taip pat kaip ir Direktyvos 2003/109 5 straipsnio 2 dalyje numatytos „integracijos sąlygos“.⁴⁰ Iš praktinės pusės labai svarbu kaip ESTT spręstų situaciją, jei būtų užduotas prejudicinis klausimas dėl Direktyvos 2003/109 15 straipsnio 3 dalies – t.y. dėl „integracijos priemonių“, kai ilgalaikio gyventojų statusą ES valstybėje narėje turintis trečiosios šalies pilietis, kuriam nereikėjo pirmojoje valstybėje laikyti integracijos egzaminų, persikelia į kitą Bendrijos valstybę narę. Jeigu ESTT laikytųsi savo pozicijos, išdėstytos minėtuose sprendimuose, atsakymas būtų aiškus – tokiam trečiosios šalies piliečiui būtų privaloma laikyti integracijos egzaminus kitoje valstybėje – t.y. toje į kurią jis persikėlė. Manytina, kad toks situacijos traktavimas galimai prieštarautų Direktyvos 2003/109 leidėjo tikrajai valiai⁴¹. Šios Direktyvos vienas svarbiausių tikslų – sukurti kuo palankesnes sąlygas ilgalaikio gyventojų statusą turintiems trečiųjų šalių piliečiams⁴² judėti į kitą ES valstybę narę. Integracijos egzaminų leidimas minėtoje situacijoje sumažintų ilgalaikio gyventojų statusą turinčių asmenų galimybę judėti

³⁸ 2003 m. rugsėjo 22 d. Tarybos Direktyva 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą. OJ L 251, 3.10.2003, p. 14

³⁹ MORITZ, Jesse. Integration measures, integration exams, and immigration control: P and S and K and A. Common market review. *Kluwer Law international*. 2016. p. 13.

⁴⁰ Ibid. p. 14.

⁴¹ Ibid. p. 15.

⁴² 2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyva 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso. OJ L 16, 23.1.2004. p. 1.

ES viduje arba mažų mažiausiai ją apsunkintų. Be to, tai dar labiau padidintų atotrūkį tarp tokių trečiųjų šalių piliečių bei ES piliečių teisių apimties.⁴³

Apibendrinant aktualią integracijos reikalavimų problematiką reikėtų pasakyti, kad ESTT savo sprendimais šioje situacijoje iš esmės pavyko surasti gana tvarų balansą tarp ES valstybių narių noro kuo labiau pačioms kontroliuoti savo imigracijos politiką bei trečiųjų šalių piliečių teisių apsaugos. Bendrijos valstybėms narėms palikta galimybė nustatyti integracijos reikalavimus ir įtvirtinti privalomus integracijos egzaminus. Visgi, pabrėžtina, kad jie neturi prieštarauti analizuotų direktyvų nuostatomis bei tikslams. Be kita ko, palikta galimybė nustatyti integracijos egzaminus asmenims, kurie jau turi leidimą gyventi valstybėje narėje. Integracijos reikalavimai ir egzaminai, numatyti nacionalinėje teisėje, privalo būti proporcingi siekiamiems tikslams bei nepažeisti minėtų direktyvų efektyvumo⁴⁴. ESTT savo pozicija pabrėžė, kad turi egzistuoti išimtys asmenims, kurie dėl pateisinamų priežasčių nėra pajėgūs laikyti integracijos egzaminus. Tik tolimesnė Teismo praktika integracijos reikalavimų srityje leis dar aiškiau suprasti galimą jų apimtį. Visgi, jau dabar galima teigti, kad valstybės narės po truputį prarandą galimybę kontroliuoti imigraciją pasislėpusios po „integracijos reikalavimais“.

⁴³ MORITZ, Jesse. Integration measures, integration exams, and immigration control: P and S and K and A. Common market review. *Kluwer Law international*. 2016 p. 15.

⁴⁴ Ibid. p. 22.

4. TREČIŲJŲ ŠALIŲ PILIEČIŲ GYVENAMOJI VIETA ES VALSTYBĖS NARĖS TERITORIJOJE

4.1. ESTT sprendimas sujungtose bylose C-443/14 ir C-444/14

Trečiosios šalies piliečiui apsigyvenus ir praėjus integracijos periodą vienoje valstybėje, iškyla klausimas dėl jo judėjimo ir įsikūrimo galimybių kitoje ES valstybėje, bei tam reikalingų integracijos reikalavimų atitikimo sąlygų. Tai priklauso nuo daugelio aspektų, taigi, galimybės judėti ir įsikurti kitoje ES valstybėje asmenims priklausomai nuo situacijos gali būti gana skirtingos. Atkreiptinas dėmesys, kad tokių probleminių klausimų padaugėjo prasidėjus vadinamajai migrantų krizei. Tam tikrai atvejais yra sudėtinga aiškiai apibrėžti į ES valstybės narės teritoriją atvykusio migranto ir jo šeimos narių teises judėjimo ir įsikūrimo kitoje vietoje prasme.

Panašią į apartą aukščiau problemą palyginti neseniai teko spręsti ESTT. Aptariama problema susiklostė daugiausiai pabėgėlių priėmusioje valstybėje Europos Sąjungoje – Vokietijoje. Dvejiems Sirijos piliečiams buvo garantuotas prieglobstis Vokietijoje, tuo pačiu garantuojant jiems tam tikras socialines išmokas. Minėtiems asmenims išduotuose leidimuose gyventi šalyje buvo nurodyta konkreti vietovė Vokietijoje, kurioje jie turėtų apsistoti. Iš esmės leidimuose netgi buvo aiškiai įvardinta, kad iš asmenų yra nedviprasmiškai reikalaujama apsistoti ir gyventi konkrečioje Vokietijos provincijoje⁴⁵. Sirijos piliečiai bandė tokius leidimus apskųsti Vokietijos teismams, tačiau žemesnėje instancijoje buvo priimti vienas kitam prieštaraujantys sprendimai – vieno asmens leidime numatyta nuostata buvo pripažinta negaliojančia, kaip pažeidžianti laisvo asmenų judėjimo teisę ES viduje. Tuo tarpu kito asmens leidimas gyventi Vokietijoje, su nuostata, nurodančia konkrečią gyvenimo vietą, buvo pripažintas kaip atitinkantis visus reikalavimus ir esantis teisėtas. Tai sukėlė rimtų abejonių, kadangi dvi beveik visiškai identiškomis faktinėmis aplinkybėmis pasižyminčios situacijos buvo išspręstos skirtingai. Aukštesnės instancijos Vokietijos administracinis teismas, gavęs vieno iš asmenų apeliacinį skundą nusprendė kreiptis į ESTT su prejudiciniais klausimais⁴⁶. Pažymėtina, abu minėti asmenys yra pabėgėliai, taigi šiuo atveju taikoma Direktyva 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso

⁴⁵ CARLIER, J.Y., LEBOUÉF, L. *Choice of residence for refugees and subsidiary protection beneficiaries; variations on the equality principle: Alo and Osso*. Common market review. *Kluwer law international*. 2017. p. 2

⁴⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. kovo 1 d. sprendimas *Alo ir Osso C-443/14 ir C-444/14*. ECLI:EU:C:2016:127, p. 6.

pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų. Aptariamoje situacijoje konkrečiai yra svarbūs Direktyvos 29 ir 33 straipsniai, kuriais atitinkamai yra garantuojamas socialinis aprūpinimas tarptautinės apsaugos gavėjams⁴⁷, bei galimybė laisvai judėti ES valstybės narės viduje, tokia pačia apimtimi kaip tai gali daryti jos piliečiai.⁴⁸

Prejudiciniais klausimais Vokietijos administracinis teismas siekė išsiaiškinti ar Direktyvos 2011/95 33 straipsnis aiškintinas taip, kad papildomos apsaugos statuso gavėjui nustatytu gyvenamosios vietos įpareigojimu, suvaržoma šiuo straipsniu garantuojama asmens teisė laisvai judėti, net tuo atveju, kai šia priemone nedraudžiama tokiam asmeniui vykti iš vienos vietos į kitą tokią apsaugą suteikusioje valstybėje narėje ir laikinai gyventi kitoje nei įpareigojime nurodyta vietoje, esančioje šios valstybės teritorijoje⁴⁹. Taip pat teismas prašė atsakymo į klausimą ar Direktyvos 2011/95 29 ir 33 straipsniai aiškintini taip, kad pagal juos draudžiama papildomos apsaugos statuso gavėjams, kuriems mokamos tam tikros socialinės išmokos, nustatyti gyvenamosios vietos įpareigojimą, kaip antai nagrinėjamąjį pagrindinėse bylose, siekiant tinkamai paskirstyti šių išmokų mokėjimo našta už tai atsakingoms skirtingoms valdžios institucijoms.⁵⁰ Taigi, iš esmės ESTT buvo užduoti klausimai dėl galimo socialinės paramos gavėjų pagal Direktyvą 2011/95 judėjimo teisių suvaržymo teisėtumo bei socialinės paramos aspektų.

Atsakydamas į užduotus prejudicinius klausimus ESTT pirmiausia pabrėžė, kad 1951 m. Ženevos konvencija dėl pabėgėlių statuso privalo būti naudojama kaip aiškinamosios gairės, bylose, kuriose socialinės paramos gavėjas tuo pačiu yra ir papildomos apsaugos gavėju Direktyvos 2011/95 prasme⁵¹. Tam, kad pateisintų šį teiginį teismas referavo į minėtos Direktyvos preambulę, kurioje Ženevos konvencija minima kaip siekiamos bendros Europos prieglobsčio sistemos pagrindinis pamatas⁵².

ESTT nusprendė, kad Direktyvos 2011/95 33 straipsnis aiškintinas taip, kad asmeniui, turinčiam papildomos apsaugos statusą, nustatytu tokiu gyvenamosios vietos

⁴⁷ 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų. OJ L 337, 20.12.2011. p. 12.

⁴⁸ Ibid. p. 14.

⁴⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. kovo 1 d. sprendimas *Alo ir Osso* C-443/14 ir C-444/14. ECLI:EU:C:2016:127, p. 6.

⁵⁰ Ibid. p. 8.

⁵¹ CARLIER, J.Y., LEBOUF, L. *Choice of residence for refugees and subsidiary protection beneficiaries; variations on the equality principle: Alo and Osso*. Common market review. Kluwer law international. 2017. p. 9.

⁵² 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų. OJ L 337, 20.12.2011. p. 1.

įpareigojimu, suvaržoma šiuo straipsniu garantuojama teisė laisvai judėti, net tuo atveju, kai šia priemone nedraudžiama šiam asmeniui laisvai vykti iš vienos vietos į kitą tokią apsaugą suteikusioje valstybėje narėje ir laikinai gyventi kitoje nei nurodyta gyvenamosios vietos įpareigojime vietoje, esančioje šios valstybės teritorijoje⁵³. Direktyvos 2011/95 29 ir 33 straipsniai aiškintini taip, kad pagal juos draudžiama tokį gyvenamosios vietos įpareigojimą, kaip nagrinėjamas minėtose trečiųjų šalių piliečių bylose, nustatyti papildomos apsaugos statuso gavėjams, kuriems mokamos tam tikros socialinės išmokos, motyvuojant tuo, kad taip siekiama tinkamai paskirstyti šių išmokų mokėjimo našta už tai atsakingoms valdžios institucijoms, tuo atveju, kai pagal nacionalinės teisės aktus nenumatyta tokios priemonės nustatyti tokias išmokas gaunantiems pabėgėliams, kitiems atitinkamoje valstybėje narėje ne dėl humanitarinių, politinių ar su tarptautine teise susijusių priežasčių teisėtai gyvenantiems trečiųjų šalių ir šios valstybės narės piliečiams⁵⁴.

Visgi, ESTT pabrėžė, kad Direktyvos 2011/95 33 straipsnis aiškintinas taip, kad pagal jį nedraudžiama tokį gyvenamosios vietos įpareigojimą, kaip nagrinėjamas pagrindinėse bylose, nustatyti papildomos apsaugos statuso gavėjams, kuriems mokamos tam tikros socialinės išmokos, siekiant trečiųjų šalių piliečius integruoti tokią apsaugą suteikusioje valstybėje narėje, tuo atveju, kai pagal taikytinus nacionalinės teisės aktus nenumatyta tokios priemonės nustatyti tokias išmokas gaunantiems šioje valstybėje narėje ne dėl humanitarinių, politinių ar su tarptautine teise susijusių priežasčių, teisėtai gyvenantiems kitiems trečiųjų šalių piliečiams, jeigu atsižvelgiant į šį tikslą papildomos apsaugos statuso gavėjų situacija nėra objektyviai panaši į valstybės narės teritorijoje ne dėl humanitarinių, politinių ar su tarptautine teise susijusių priežasčių teisėtai gyvenančių kitų trečiųjų šalių piliečių situaciją, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas⁵⁵.

Pažymėtina, kad aukščiau aptartas Sprendimas buvo pirmasis, kuriame buvo analizuojamos pabėgėlio statusą turinčių asmenų bei papildomos apsaugos gavėjų teisės⁵⁶. Taigi, šis precedentas yra labai svarbus ir turės įtakos vėlesnėms byloms. Pirmiausia, buvo įtvirtintas Ženevos konvencijos statusas kaip pamatinio pagrindo turinčio esminę reikšmę bendro ES prieglobsčio sistemai. Be kita ko, parodytas labai svarbus ryšys tarp Direktyvos

⁵³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. kovo 1 d. sprendimas *Alo ir Osso* C-443/14 ir C-444/14. ECLI:EU:C:2016:127, p. 8.

⁵⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. kovo 1 d. sprendimas *Alo ir Osso* C-443/14 ir C-444/14. ECLI:EU:C:2016:127, p. 8.

⁵⁵ *Ibid* p. 11.

⁵⁶ CARLIER, J.Y., LEBOUF, L. *Choice of residence for refugees and subsidiary protection beneficiaries; variations on the equality principle: Alo and Osso*. Common market review. *Kluwer law international*. 2017. p. 11.

2011/95 ir Konvencijos.⁵⁷ Taip pat parodyta, kad papildomos apsaugos gavėjų ir pabėgėlių apsaugos apimtis iš esmės yra lygi – pabėgėliai bei papildomos apsaugos gavėjai turi turėti tą pačią jiems garantuojamų teisių apimtį, nebent Direktyvoje 2011/95 aiškiai būtų nustatyta kitaip.

⁵⁷ HALLESKOV-STORGAARD, L. *Enhancing and diluting the legal status of subsidiary protection beneficiaries under Union law – the CJEU judgment in Alo and Osso* [interaktyvus]. 2016. [žiūrėta 2018 m. balandžio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eulawanalysis.blogspot.lt/2016/03/enhancing-and-diluting-legal-status-of.html>>.

5. TREČIOSIOS ŠALIES PILIEČIO IŠSIUNTIMAS IŠ ŠALIES

5.1. ESTT sprendimas byloje C-34/09

Probleminės situacijos kai vaikas yra ES valstybės narės pilietis, o vienas iš jo tėvų, arba abu tėvai – trečiųjų šalių piliečiai jau buvo ne kartą nagrinėtos ESTT bei Bendrijos teisės mokslininkų bendruomenės. Su šia situacija yra susiduriama vis dažniau, kadangi spartėjantys globalizacijos ir migracijos tempai suveda sukurti šeimas vis daugiau skirtingų valstybių asmenų. Visgi, žemiau aptariamoms bylos dar nebuvo visapusiškai ir nuodugniai išnagrinėtos bei atskleista jų reikšmė ES teisei bei jos raidai. Autoriaus manymu, jos yra ypatingai svarbios, kadangi liečia vieną labiausiai socialiai pažeidžiamų visuomenės grupių – vaikus.

Prieš aptariant naujausias bylas vertėtų pažymėti, kad vėlesnėje šios skyriaus analizėje aptariamoms bylos iš esmės yra pasekmė garsiojo *Ruiz Zambrano* sprendimo (2011 m. kovo 8 d. ESTT sprendimas byloje C-34/09.) Kadangi ši byla yra plačiai žinoma teisininkų bendruomenės apie ją bus užsiminta trumpai bei tik pačiais svarbiausiais aspektais, pabrėžiant pačią išaiškinimo esmę ir pasekmes ESTT teisei. Kolumbijos pilietis ponas Zambrano su savo žmona atvyko į Belgiją ir aplikavo dėl pabėgėlio statuso gavimo. Belgijos institucijos, išnagrinėjusios prašymą, jį atmetė, tačiau asmenų atgal į Kolumbiją dėl tenai vykstančio pilietinio karo neišsiuntė. Praėjus porai metų Zambrano su savo sutuoktine susilaukė dviejų vaikų, kurie pagal tuo metu galiojusius Belgijos įstatymus automatiškai gavo Belgijos pilietybę. Nors ir neturėdamas leidimo dirbti tam tikru laikotarpiu ponas Zambrano tai darė. Vėliau jis kreipėsi į atsakingas Belgijos institucijas su prašymu dėl leidimo gyventi ir nedarbo pašalpos. Po to situacija persikėlė į vieną iš Belgijos teismų, kuris nusprendė kreiptis prejudicinio sprendimo į ESTT⁵⁸.

ESTT savo sprendime pabrėžė, kad Belgija neturi teisės uždrausti valstybėje gyventi du vaikus turinčiam trečiosios šalies piliečiui. Sprendime išaiškinta, kad pagal SESV 20 straipsnį draudžiamos nacionalinės priemonės, kuriomis iš Sąjungos piliečių atimama galimybė veiksmingai naudotis pagrindinėmis teisėmis, kurios jam, kaip Sąjungos piliečio statusą turinčiam asmeniui, priklauso⁵⁹. Taigi ESTT išaiškino, kad draudžiama valstybei narei, viena vertus, atsisakyti leisti trečiosios valstybės piliečiui, išlaikančiam savo mažamečius vaikus, Sąjungos piliečius, gyventi valstybėje narėje, kurioje gyvena jo

⁵⁸ Rui Zambrano sprendimo santrauka oficialiame ES teisiųjų paslaugų puslapyje [interaktyvus, 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/dgs/legal_service/arrets/09c034_en.pdf>.

⁵⁹ Europos Sąjungos teisingumo teismas. 2011 m. kovo 8 d. sprendimas *Rui Zambrano C-34/09, ECLI:EU:C:2011:124*.

vaikai ir kurios pilietybę jie turi, ir, antra vertus, atsisakyti šiam trečiosios valstybės piliečiui išduoti darbo leidimą⁶⁰.

Ruiz Zambrano sprendimas turėjo dvi visai Europos Sąjungos teisei svarbias pasekmes. Pirmiausia ESTT praplėtė ES teisės taikymo apimtį – į nagrinėjamas situacijas Bendrijos teismas įtraukė situacijas prieš tai laikytas vidiniu valstybės narės klausimu – t.y. trečiosios šalies piliečio išsiuntimas iš valstybės narės teritorijos. Šis išaiškinimas reiškė, kad ES piliečiai (šiuo atveju mažamečiai vaikai) gali naudoti SESV 20 straipsnį netgi tada, jei jie iki tol niekada nesinaudojo laisvo judėjimo teisėmis Bendrijoje. Toks leidimas naudotis šiuo straipsniu užtikrina jų kaip ES piliečių teises. Be to, valstybei narei buvo uždrausta neleisti šalyje apsigyventi trečiosios šalies piliečiui, kuris turi mažamečių vaikų, turinčių tos valstybės pilietybę. ESTT nusprendė, kad jeigu tokių vaikų tėvai būtų deportuoti iš šalies, vaikai praktiškai neturėtų kitos išeities kaip tik keliauti kartu su jais. Tai būtų jų kaip ES piliečių pamatinių laisvių suvaržymas⁶¹. Taigi, *Rui Zambrano* sprendimas buvo revoliucinis ES piliečių teisių apsaugos aspektu ir padėjo pagrindus toliau vystyti ESTT jurisprudencijai šioje srityje. Kaip matysime tolimesniuose šio darbo skyriaus segmentuose ši praktika sėkmingai buvo ir yra plėtojama aktualiais ESTT sprendimais, kurių sprendimai leidžia dar efektyviau ginti ES piliečių mažamečių vaikų teises.

5.2. ESTT sprendimas byloje C-304/14

Taigi, po *Rui Zambrano* sprendimo net keletą metų ESTT praktikoje įsivyravo tam tikra tyła – reikšmingų sprendimų šioje srityje tuo laikotarpiu priimta nebuvo. Visgi praėjus apie 5 metams tyła buvo nutraukta ir priimti du labai svarbūs ESTT sprendimai, toliau plėtojantys ir aiškinantys tai, kas buvo pasakyta *Rui Zambrano* sprendime. Štai byloje C-304/14 susiklostė įdomi ir praktiniu požiūriu labai svarbi situacija. Maroko pilietė, su savo sūnumi, kuris turėjo Jungtinės Karalystės pilietybę, gyveno Jungtinėje Karalystėje. Ji įvykdė kriminalinį nusikaltimą už kurį buvo nubausta 12 mėnesių laisvės atėmimo bausme. Kartu su nuosprendžiu Maroko pilietei buvo pranešta apie gresiantį išsiuntimą iš valstybės – deportaciją. Asmuo kreipėsi su prašymu dėl prieglobsčio į atsakingas Jungtinės Karalystės institucijas, tačiau šis prašymas patenkintas nebuvo⁶². Aukštesnės instancijos

⁶⁰ Europos Sąjungos teisingumo teismas. 2011 m. kovo 8 d. sprendimas *Rui Zambrano* C-34/09, ECLI:EU:C:2011:124.

⁶¹ Ibid.

⁶² HAAG, M. *CS and Rendón Marín: Union Citizens and their Third-Country National Parents – A Resurgence of the Ruiz Zambrano Ruling?* [interaktyvus, 2018 m. balandžio 3d.]. 2016, Prieiga per internetą: <<http://eulawanalysis.blogspot.lt/2016/09/cs-and-rendon-marin-union-citizens-and.html>>.

teismas nusprendė, kad Maroko pilietės išsiuntimas iš valstybės pažeistų jos vaiko teises pagal SESV 20 straipsnį. Visgi, ir šis sprendimas sulaukė apeliacinio skundo iš Jungtinės Karalystės atsakingų institucijų, taigi byla nukeliavo į dar aukštesnę instanciją. Aukštesnysis teismas nusprendė, kad ši situacija reikalauja ESTT išaiškinimo bei kreipėsi į šią instituciją su prejudiciniais klausimais. Teismas uždavė ESTT tris klausimus, kuriais iš esmės siekė išsiaiškinti ar SESV 20 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį draudžiami valstybės narės teisės aktai, pagal kuriuos reikalaujama išsiųsti iš šios valstybės narės teritorijos į trečiąją valstybę pastarosios pilietį, turintį teistumą, už tam tikro sunkumo nusikalstamą veiką, nors jis faktiškai rūpinasi mažamečiu vaiku, šios valstybės narės, kurioje jis gyvena nuo gimimo ir nepasinaudojo teise laisvai judėti, piliečiu, jeigu dėl tokio išsiuntimo šis vaikas būtų priverstas išvykti iš Sąjungos teritorijos ir taip iš jo būtų atimta galimybė veiksmingai naudotis pagrindinėmis pagal Sąjungos piliečio statusą priklausančiomis teisėmis.⁶³

Pirmiausia, savo sprendime teismas atsakė į klausimą ar trečiosios šalies pilietis, turintis vaiką ES valstybės narės pilietį, turi garantuotą teisę gyventi toje valstybėje narėje, ir ar tokia teisė gali būti apribota remiantis visuomenės saugumo ir viešosios tvarkos pagrindais⁶⁴. Pažymėtina, kad Teismas tvirtai laikėsi savo išaiškinimo, suformuluoto jau minėtoja ir analizuotoje, ES teisėje gerai žinomoje Rui Zambrano byloje (2011 m. kovo 8 d. ESTT sprendimas byloje C-34/09). Sprendime pabrėžta, kad pagal SESV 20 straipsnį draudžiamos nacionalinės priemonės, kuriomis iš Sąjungos piliečių atimama galimybė veiksmingai naudotis pagrindinėmis pagal Sąjungos piliečio statusą priklausančiomis teisėmis⁶⁵. Be kita ko, Teismas priminė, kad jau yra ne kartą konstatavęs, kad egzistuoja labai specifinių situacijų, kai, nepaisant to, jog netaikoma su trečiųjų valstybių piliečių teise gyventi šalyje susijusi antrinė teisė, o suinteresuotasis Sąjungos pilietis nesinaudojo teise laisvai judėti, trečiosios valstybės piliečiui, kuris yra minėtos Sąjungos piliečio šeimos narys, turi būti suteikta teisė gyventi šalyje, nes priešingu atveju būtų paneigtas Europos Sąjungos pilietybės veiksmingumas, jei dėl tokios teisės nesuteikimo Sąjungos pilietis faktiškai privalėtų išvykti iš Sąjungos teritorijos apskritai ir iš jo būtų atimta galimybė

⁶³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. rugsėjo 13 d. sprendimas CS ir Rendon Martin C-304/14, ECLI:EU:C:2016:674.

⁶⁴ HAAG, M. *CS and Rendón Marín: Union Citizens and their Third-Country National Parents – A Resurgence of the Ruiz Zambrano Ruling?* [interaktyvus, 2018 m. balandžio 3d.]. 2016, Prieiga per internetą: <<http://eulawanalysis.blogspot.lt/2016/09/cs-and-rendon-marin-union-citizens-and.html>>.

⁶⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. rugsėjo 13 d. sprendimas CS ir Rendon Martin C-304/14, ECLI:EU:C:2016:674.

veiksmingai naudotis pagrindinėmis pagal Sąjungos piliečio statusą priklausančiomis teisėmis⁶⁶.

ESTT išaiškinime, be kita ko, taip pat buvo pažymėta, kad jeigu sprendimas išsiųsti trečiosios šalies pilietį iš šalies grindžiamas tikra, esama ir pakankamai rimta grėsme viešajai tvarkai ar visuomenės saugumui, atsižvelgiant į trečiosios valstybės piliečio, turinčio išimtines Sąjungos pilietybę turinčių vaikų globos teises, padarytas nusikalstamas veikas, toks sprendimas gali atitikti Sąjungos teisę⁶⁷. Taigi, ESTT pripažino, kad tam tikrais išskirtiniais atvejais trečiosios šalies piliečio išsiuntimas iš šalies yra įmanomas ir pagrįstas. Visgi, Teismas pabrėžė, kad trečiosios valstybės piliečio išsiuntimas negali būti tarsi automatiškas atsakas į jo bet kokią padarytą nusikalstamą veiką – nacionalinis teismas privalo nuodugniai ir visapusiškai ištirti visas aplinkybes, atsižvelgti į vaiko teises, proporcingumo principą, vaiko interesus⁶⁸. Kalbėdamas apie konkretų Jungtinės Karalystės atvejį, kai teisė aktai numato, kad institucijos privalo išsiųsti asmenį nuteistą ne mažesne kaip dvylikos mėnesių laisvės atėmimo bausme Teismas pasakė, kad tokia tvarka iš esmės yra ydinga, kadangi sukuria automatinį ryšį tarp tam tikros nusikalstamos veikos padarymo bei asmens išsiuntimo iš valstybės⁶⁹. Atliekant asmens, kuriam gresia išsiuntimas iš šalies, vertinimą reikia atsižvelgti į jo elgesį, gyvenimo atitinkamoje valstybėje trukmę, padarytos nusikalstamos veikos pobūdį ir sunkumą, asmens pavojingumą visuomenei, vaiko amžių bei sveikatos būklę, šeimos bei materialinę padėtį.⁷⁰ Atkreiptinas dėmesys, kad sąvokos „viešoji tvarka“ ir „visuomenės saugumas“ turi būti aiškinamos siaurai – jų turinio nustatymas nepriklauso vien tik konkrečios valstybės diskrecijai, šių sąvokų aiškinimas yra prižiūrimas atsakingų Bendrijos institucijų, kadangi kitokiu atveju tai galėtų palikti pavojingų teisės aiškinimo spragų Europos Sąjungos viduje. Taigi, atsakingos ES institucijos šiuo atveju atlieka svarbią priežiūrinę funkciją.

5.3. ESTT sprendimas byloje C-165/14

Panašus atvejis į aptartąjį aukščiau susiklostė ir 2016 m. rugsėjo 13 d. ESTT sprendime C-165/14. Kolumbijos pilietis gyveno Ispanijoje su savo sūnumi, turinčiu Ispanijos pilietybę, bei dukra, turinčia Lenkijos pilietybę. Minėtas asmuo kreipėsi į atsakingas Ispanijos institucijas dėl leidimo gyventi šalyje išdavimo. Leidimas institucijų buvo neišduotas dėl

⁶⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. rugsėjo 13 d. sprendimas CS C-304/14, *ECLI:EU:C:2016:674*.

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ *Ibid.*

⁷⁰ *Ibid.*

asmens teistumo. Pažymėtina, kad šioje situacijoje egzistuoja svarbus faktorius skiriantis šią bylą nuo minėtos anksčiau – trečiosios šalies piliečio sūnus, turintis Ispanijos pilietybę, gyvena savo pilietybės ES valstybėje narėje, tuo tarpu dukra, turinti Lenkijos pilietybę, gyvena priimančioje Bendrijos narėje. Taigi, iš esmės tėvo statusas dukters atžvilgiu yra kitoks nei sūnaus. Atsiranda tarpvalstybinis elementas.

Prejudiciniu klausimu Ispanijos nacionalinis teismas siekė išsiaiškinti ar SESV 21 straipsnį ir Direktyvą 2004/38, taip pat SESV 20 straipsnį reikia aiškinti taip, kad pagal juos draudžiami nacionalinės teisės aktai, kuriuos taikant, automatiškai atsisakoma išduoti leidimą gyventi atitinkamos valstybės narės teritorijoje trečiosios valstybės piliečiui, jeigu šis asmuo turi teistumą, net jeigu jis išlaiko du nepilnamečius vaikus, Sąjungos piliečius, kurie gyvena kartu su juo toje valstybėje narėse nuo gimimo ir nepasinaudojo teise laisvai judėti, ir dėl šio atsisakymo vaikai priversti išvykti iš Sąjungos teritorijos⁷¹.

Autoriaus nuomone, Sprendimo dalį, liečiančią sūnų, turintį Ispanijos pilietybę, plačiau komentuoti netikslinga, kadangi argumentai iš esmės yra labai panašūs į anksčiau minėtos bylos C-304/14. Įdomus ir galintis kelti diskusijų šioje sprendimo dalyje yra tik ESTT pastebėjimas, kad šioje situacijoje yra įmanomas šeimos persikėlimas į Lenkijos valstybę⁷². Visgi, šis aspektas byloje plačiau nėra nagrinėjamas.

Kalbėdamas apie dukters situaciją, Teismas nurodė, kad kaip Lenkijos pilietė, tuo pačiu esanti ir ES pilietė ji galėtų savo gyvenimo ir apsistojimo Ispanijoje pagrindą grįsti SESV 21 straipsniu bei Direktyva 2004/38 dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje. Be kita ko, ESTT pažymėjo, kad jei dukra, turinti Lenkijos pilietybę, atitinka sąlygas, numatytas Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 dalyje, (t.y. turi pakankamai išteklių sau ir savo šeimos nariams, kad per savo gyvenimo šalyje laikotarpį netaptų našta priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai ir turi visavertį sveikatos draudimą priimančiojoje valstybėje narėje⁷³) išvestinė teisė gyventi Ispanijoje jos tėvui kaip vieninteliame ES valstybės narės pilietės globėjui ir maitintojui negali būti paneigta⁷⁴. Nors pagal Direktyvos 2004/38 27 straipsnio 1 dalį, valstybėms narėms leidžiama riboti Sąjungos piliečių ar jų šeimos narių teisę gyventi šalyje, neatsižvelgiant į jų pilietybę, be kita ko, dėl viešosios tvarkos ar visuomenės

⁷¹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. rugsėjo 13 d. sprendimas byloje *Rendon Martin C-165/14*, *ECLI:EU:C:2016:675*.

⁷² *Ibid.*

⁷³ 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB teksta svarbus EEE. OJ L 158, 30.4.2004, p. 7.

⁷⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. rugsėjo 13 d. sprendimas byloje *Rendon Martin C-165/14*, *ECLI:EU:C:2016:675*.

saugumo priešasčių, ES teisė draudžia įgyvendinti tokius ribojimus jeigu šių priemonių buvo imtasi automatiškai po to, kai buvo priimtas apkaltinamasis nuosprendis, neatsižvelgus nei į nusikalstamą veiką padariusio asmens elgesį, nei į grėsmę, kurią jis kelia viešajai tvarkai⁷⁵. Taigi, nacionaliniai teismai šiuo atveju turėti atlikti panašų visapusišką aplinkybių vertinimą kaip ir minėtoje anksčiau byloje.

ESTT į užduotus prejudicinius klausimus atsakė, kad pagal SESV ir Direktyvos 2004/38 nuostatas draudžiami nacionalinės teisės aktai, kuriuos taikant automatiškai atsisakoma išduoti leidimą gyventi šalyje trečiosios valstybės piliečiui, vienam iš nepilnamečio Sąjungos piliečio, turinčio kitos nei priimančioji valstybės narės pilietybę, tėvų, kuris jį išlaiko ir kartu su juo gyvena priimančiojoje valstybėje narėje, vien dėl to, kad jis yra teistas⁷⁶. Apibendrinant galima teigti, kad trečiosios šalies pilietis minėtais atvejais gali būti išsiųstas iš Bendrijos narės teritorijos tik padaręs rimtą nusikalstamą veiką, kėsindamasis į valstybės viešąją tvarką bei visuomenės saugumą.

5.4. ESTT sprendimas byloje C-133/15

Autoriaus nuomone turėtų būti aptartas ir dar vienas sprendimas, susijęs su prieš tai aptartaisiais ir sprendžiantis gana panašias problemas. Bylos C-133/15 situacijoje aplikantais buvo 8 asmenys, kuriuos siejo tam tikri svarbūs bendri bruožai. Visi aplikantai buvo trečiųjų šalių pilietės moterys, gyvenančios Nyderlanduose ir auginančios vaikus, turinčius Nyderlandų pilietybę. Nė vienas iš asmenų neturėjo galiojančio leidimo gyventi Nyderlanduose, tačiau jokie veiksmai prieš juos nebuvo inicijuoti. Visi vaikai gavo Nyderlandų pilietybę per savo tėvus – t.y. visais atvejais vaiko motina buvo trečiosios šalies pilietė, o tėvas – ES valstybės narės pilietis. Be kita ko, dauguma iš vaikų (išskyrus vieną) niekada nebuvo pasinaudoję laisvo judėjimo teise Europos Sąjungoje – t.y. jie niekada nebuvo palikę Nyderlandų teritorijos.⁷⁷

Visais atvejais motina buvo pagrindinis asmuo, prižiūrintis vaiką ir juo besirūpinantis. Tik trejuose iš aštuonių atvejų prie vaiko gerovės materialiai prisidėjo tėvai. Taipogi, visais atvejais motinos kreipėsi į atsakingas Nyderlandų institucijas bei prašė socialinės paramos. Visgi, prašymai būdavo atmetami motyvuojant, kad motinos valstybėje

⁷⁵ HAAG, M. CS and Rendón Marín: *Union Citizens and their Third-Country National Parents – A Resurgence of the Ruiz Zambrano Ruling?* [interaktyvus, 2018 m. balandžio 3d.]. 2016, Prieiga per internetą: <<http://eulawanalysis.blogspot.lt/2016/09/cs-and-rendon-marin-union-citizens-and.html>>.

⁷⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. rugsėjo 13 d. sprendimas byloje *Rendon Martin C-165/14*, *ECLI:EU:C:2016:675*.

⁷⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. gegužės 30 d. sprendimas byloje *Chavez-Vilchez C-133/15*, *ECLI:EU:C:2017:354*.

neturi teisinio apsigyvenimo pagrindo bei reikiamo statuso paramai gauti. Prašymų atmetimus aplikantės apskundė Nyderlandų teismui, kuris kreipėsi į ESTT su prejudiciniais klausimais:

- „1. Ar SESV 20 straipsnį reikia aiškinti kaip draudžiantį valstybei narei atsisakyti suteikti teisę gyventi jos teritorijoje trečiosios šalies piliečiui, kuris kasdien faktiškai rūpinasi savo nepilnamečiu vaiku, šios valstybės narės piliečiu?
2. Ar atsakant į šį klausimą turi reikšmės tai, kad šis vienas iš tėvų teisiškai, finansiškai ir (arba) emociškai vaiku rūpinasi ne vienas, ir, be to, neatmetama galimybė, kad kitas iš tėvų, kuris yra šios valstybės narės pilietis, *de facto* gali rūpintis vaiku?
3. Ar šiuo atveju trečiosios šalies pilietybę turintis vienas iš tėvų turi įtikinamai įrodyti, kad šis kitas iš tėvų negali perimti rūpinimosi vaiku, todėl vaikas būtų priverstas išvykti iš Sąjungos teritorijos, jeigu trečiosios šalies pilietybę turinčiam vienam iš tėvų būtų atsisakyta suteikti teisę gyventi šalyje?⁷⁸

Pirmiausia, ESTT iš 8 aplikantų išskyrė vieną – ponią Chavez – Vilchez ir jos dukrą. Ponios Chavez – Vilchez dukra anksčiau kelis metus gyveno Vokietijoje, tačiau vėliau grįžo gyventi į Nyderlandus. Teismas aiškinosi ar šioje situacijoje yra taikomas SESV 21 straipsnis bei Direktyva 2004/38. Nors ši Direktyva iš esmės galioja tik ES valstybės narės piliečio gyvenimui priimančioje ES valstybėje, ESTT savo ankstesniais sprendimais yra patvirtinusi, kad atvejais kai ES valstybės narės pilietis grįžta į savo pilietybės valstybę, sąlygos jo šeimos narių išvestinei apsigyvenimo joje teisei neturėtų būti griežtesnės, negu nustatytos pagal Direktyvą 2004/38⁷⁹. Taigi, šioje situacijoje iš esmės ponia Chavez turėjo įgyti išvestinę apsigyvenimo Nyderlanduose teisę, nebent teismas nuspręstų, kad ji neatitinka Direktyvos 2004/38 reikalavimų dėl teisėto atvykimo į ES valstybę narę.

Dėstydamas savo poziciją sprendime, toliau ESTT patvirtino savo poziciją, nurodytą jau ne kartą minėtame *Ruiz Zambrano* sprendime. Teismas pabrėžė, kad Trečiosios šalies pilietis, kuris yra pagrindinis ir vienintelis mažamečio vaiko globėjas ir rūpintojas, gali gauti išvestinę teisę gyventi toje ES valstybėje narėje, kurioje gyvena jo vaikas, jeigu tokios teisės nesuteikimas reikštų tai, kad tokiu atveju tiek trečiosios šalies pilietis, tiek jo vaikas turėtų palikti Europos Sąjungos teritoriją. Iš esmės šio teiginio prasme yra preziumuojama, kad vaikas neturėtų kitos išeities kaip sekti paskui savo globėją trečiosios šalies pilietį ir keltis gyventi į kitą valstybę ne Bendrijos narę. Taigi, tokiu atveju vaiko, ES piliečio teisės būtų būtų suvaržytos tokia apimtimi, kad jis negalėtų jomis efektyviai naudotis, o tai būtų

⁷⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. gegužės 30 d. sprendimas byloje *Chavez-Vilchez* C-133/15, *ECLI:EU:C:2017:354*.

⁷⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2014 m. kovo 12 d. sprendimas byloje *O.* C-456/12, *ECLI:EU:C:2014:135*.

nesuderinama su pamatiniais ES aktais, įtvirtinančiais minėtas teises⁸⁰. ESTT taip pat išaiškino, kad trečiosios šalies pilietei motinai, norinčiai aplikuoti dėl leidimo gyventi Bendrijos narėje, tenka pareiga įrodyti, kad tėvas, ES valstybės narės pilietis, nesugeba ar nenori rūpintis vaiku, nedalyvauja jo auginime ir kitas panašias priežastis⁸¹. Visgi, Teismas nurodė, kad tokia įrodinėjimo pareiga negali paneigti SESV 20 straipsnio efektyvumo. Taigi, nacionalinės institucijos vis tiek turi prievolę atlikti visapusišką aplinkybių vertinimą, tam, kad tinkamai nustatyti ar trečiosios šalies piliečio globėjo išsiuntimas būtų potencialus, mažamečio vaiko kaip ES piliečio teisių pažeidimas.⁸²

Aiškumo vardan vertėtų pabrėžti, kad į prejudicinius klausimus Europos Sąjungos Teisingumo Teismo atsakymai buvo tokie: SESV 20 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad, siekiant įvertinti, ar vaikas, Europos Sąjungos pilietis, būtų priverstas apskritai išvykti iš Sąjungos teritorijos ir dėl to netektų galimybės faktiškai pasinaudoti pagrindinėmis teisėmis, kurias jam suteikia šis straipsnis, jeigu vienam iš jo tėvų, trečiosios šalies piliečiui, būtų atsisakyta suteikti teisę gyventi atitinkamoje valstybėje narėje, aplinkybė, kad kitas iš tėvų, Sąjungos pilietis, iš tiesų gali ir yra pasirengęs vienas kasdien faktiškai prižiūrėti vaiką, yra svarbi, bet jos vienos nepakanka tam, kad būtų galima konstatuoti, jog tarp vieno iš tėvų, trečiosios šalies piliečio, ir vaiko nėra tokio priklausomumo ryšio, kad tokio atsisakymo atveju vaikas būtų priverstas taip pat išvykti. Toks vertinimas, siekiant užtikrinti viršesnę atitinkamo vaiko interesą, turi būti atliekamas atsižvelgiant į visas nagrinėjamo atvejo aplinkybes, visų pirma vaiko amžių, fizinį ir emocinį išsivystymą, emocinio ryšio su vienu iš tėvų, Sąjungos piliečiu, ir kitu iš tėvų, trečiosios šalies piliečiu, laipsnį ir grėsmę, kurią išsiskyrimas su pastaruoju sukeltų vaiko pusiausvyrai⁸³.

SESV 20 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį valstybei narei nedraudžiama trečiosios šalies piliečio, vieno iš nepilnamečio vaiko, šios valstybės narės piliečio, tėvų, kuris kasdien faktiškai rūpinasi šiuo vaiku, teisės gyventi savo teritorijoje susieti su šio trečiosios šalies piliečio pareiga pateikti informaciją, įrodančią, kad dėl sprendimo, kuriuo vienam iš tėvų, trečiosios šalies piliečiui, atsisakoma suteikti teisę gyventi šalyje, vaikas negalėtų veiksmingai pasinaudoti pagrindinėmis Sąjungos piliečio statuso teikiamomis teisėmis ir būtų priverstas apskritai išvykti iš Sąjungos teritorijos.

⁸⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. gegužės 30 d. sprendimas byloje *Chavez-Vilchez* C-133/15, ECLI:EU:C:2017:354.

⁸¹ HAAG, M., *Case C-133/15 Chavez-Vilchez and others – taking EU children's rights seriously* [interaktyvus, 2018 m. balandžio 3d.], 2017. Prieiga per internetą: <<http://europeanlawblog.eu/2017/05/30/case-c-13315-chavez-vilchez-and-others-taking-eu-childrens-rights-seriously>>.

⁸² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. gegužės 30 d. sprendimas byloje *Chavez-Vilchez* C-133/15, ECLI:EU:C:2017:354.

⁸³ Ibid.

Tačiau atitinkamos valstybės narės kompetentingos institucijos, remdamosi trečiosios šalies piliečio pateikta informacija, turi atlikti reikalingus tyrimus, kad atsižvelgdamos į visas nagrinėjamo atvejo aplinkybes galėtų įvertinti, ar sprendimas atsisakyti suteikti tokią teisę turės tokių pasekmių⁸⁴.

5.5. V skyriuje analizuotų ESTT sprendimų apibendrinimas ir išvalgos

Šiame skyriuje aptarti sprendimai – *Ruiz Zambrano* sprendimo pradėto ES teisės aiškinimo krypties tęsinys, suteikiantis gilesnį ir labiau visapusišką požiūrį į situaciją, kai trečiųjų šalių piliečiai tėvai, turintys vaikus ES piliečius susiduria su problemomis, norėdami įgyvendinti vienokias ar kitokias savo teises Bendrijoje. Taip pat išplėtotas ES požiūris į tokių tėvų vaikų interesus bei jų apsaugą. Šios bylos padėjo tirti *Ruiz Zambrano* sprendimo suformuluoto teisinio kelio apimtį ir reikšmę.

Minėti sprendimai parodė, kad apsauga, suteikiama pagal SESV 20 straipsnį, gali būti aktuali taikymo prasme tik palyginti gana siauram asmenų ratui. Manytina, kad minėta apsauga, kaip rodo ESTT praktika, iš esmės dažniausiai yra suteikiama tik mažamečiams ES piliečiams vaikams, gyvenantiems savo pilietybės šalyje kartu su savo trečiosios šalies piliečiu globėju (jie taip pat yra šios apsaugos recipientai, kadangi jų teisė gyventi ES yra išvestinė – ji suteikiama per vaiko ES piliečio teisę gyventi Bendrijoje. Būtent todėl šiame darbe apie tai ir kalbama, kadangi ši išvestinė teisė paliečia visą trečiosios šalies piliečio šeimą). Kaip rodo aptarta praktika, asmenys patenkantys į šios apsaugos ribas sulaukia labai didelės apimties apsaugos – tokios, kuri neabejotinai adekvačiai užtikrina ES piliečių vaikų, bei jų tėvų, trečiųjų šalių piliečių apsaugą⁸⁵. Iš esmės tokią apsaugą galėtume prilyginti apsaugai, kuri yra garantuojama ES valstybės narės piliečiams nuo išsiuntimo iš kitos ES valstybės narės. Pažymėtina, kad ESTT neatmeta galimybės, kad galima išsiųsti trečiosios šalies pilietį iš šalies išimtiniais atvejais, kai asmuo savo veiksmais aiškiai kelia didelį pavojų ES šalies narės viešajai tvarkai bei visumenės saugumui. Tokiu atveju asmuo išsiunčiamas iš šalies, netgi, jei toks sprendimas deportuoti trečiosios šalies pilietį reikštų, kad jo vaikui yra apribojamos pagrindinės ES pilietybės suteikiamos teisės ir laisvės. ESTT griežtai pabrėžia, kad tokiais atvejais nacionalinės institucijos turi atlikti ypač nuodugnią situacijos analizę, kadangi tai liečia labai jautrią sritį – vaiko gerovės bei interesų

⁸⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. gegužės 30 d. sprendimas byloje *Chavez-Vilchez* C-133/15, ECLI:EU:C:2017:354.

⁸⁵ HAAG, M., *Case C-133/15 Chavez-Vilchez and others – taking EU children's rights seriously* [interaktyvus, 2018 m. balandžio 3d.]. 2017. Prieiga per internetą: <<http://europeanlawblog.eu/2017/05/30/case-c-13315-chavez-vilchez-and-others-taking-eu-childrens-rights-seriously>>.

užtikrinimą. Taigi, toks sprendimas turi būti priimtas tik tokiu atveju, kai nėra kitos logiškos ir racionaliai įgyvendinamos išeities.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo *Chavez-Vilchez* sprendime (C-133/15) svarbiausia reikšmę turėjo šie toliau išdėstyti teismo išaiškinimai. Pirmiausia, atskiro paminėjimo vertas yra faktas, kad šis sprendimas yra aktualus ne tik biologiniams ES piliečio tėvams. Ši apsauga galioja ir kitiems teisėtiems vaiko globėjams – pavyzdžiui, seneliams ar kitiems vieninteliams ir teisėtiems ES piliečio, mažamečio vaiko, globėjams. Be kita ko, iš sprendimo turinio galima spręsti, kad jei apsauga yra taikoma konkrečioje situacijoje visų pirma turi būti išnaudota teisė apsigyventi ES valstybėje pagal SESV 21 straipsnį. SESV 20 straipsnis gali būti taikomas tik minėtai apsaugai toje situacijoje neveikiant.

Prieš pateikiant svarbiausius šio sprendimo aspektus reikėtų paminėti, kad sprendimas neabejotinai koncentruojasi į tai, kad situacija būtų geriausia vaiko atžvilgiu. Tai matoma iš esmės visame sprendimo tekste⁸⁶. Toks pats požiūris buvo formuojamas ir *Rendon Martin bei CS* sprendimuose. *Chavez-Vilchez* sprendime buvo konstatuota, kad vien tai, kad vaikas turi Nyderlandų pilietį tėvą, neužtikrina, kad jis neturės palikti ES valstybės narės, jeigu jo trečiosios šalies pilietė mama bus priversta palikti valstybę, jai nepavykus gauti leidimo joje gyventi. ESTT savo sprendimu suteikia mamoms realius šansus įrodyti stiprų ryšį su vaiku. Nyderlandų institucijos to nesugebėjo užtikrinti bei vadovavosi per daug griežtomis taisyklėmis, ribojančiomis ES piliečiams mažamečiams vaikams pilnai įgyvendinti jiems suteiktas teises⁸⁷. Svarbu priminti, kad *Chavez-Vilchez* bylos situacijoje vaikas buvo priklausomas tik nuo vieno iš tėvų – mamos, tėvas juo nesirūpino ir neteikė materialinės paramos. Taigi, akivaizdu, kad nepalaikydama artimų ryšių su tėvu bei nesulaukdama iš jo paramos *Chavez-Vilchez* sprendimo aplikante esanti dukra būtų turėjusi kartu su savo motina palikti Nyderlandus ir tuo pačiu ES teritoriją.⁸⁸

Apibendrinant reikėtų pasakyti, kad šis sprendimas patvirtina, kad SESV 20 straipsnio apsauga yra labai stipri bei suteikia galimybes apginti tiek vaiko, tiek trečiosios šalies piliečio nuo kurio jis yra priklausomas teises. SESV 20 straipsnis ne vien įtvirtina ES

⁸⁶ HAAG, M., *Case C-133/15 Chavez-Vilchez and others – taking EU children's rights seriously* [interaktyvus, 2018 m. balandžio 3d.]. 2017. Prieiga per internetą: <<http://europeanlawblog.eu/2017/05/30/case-c-13315-chavez-vilchez-and-others-taking-eu-childrens-rights-seriously>>.

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ HAAG, M., *Case C-133/15 Chavez-Vilchez and others – taking EU children's rights seriously* [interaktyvus, 2018 m. balandžio 3d.]. 2017. Prieiga per internetą: <<http://europeanlawblog.eu/2017/05/30/case-c-13315-chavez-vilchez-and-others-taking-eu-childrens-rights-seriously>>.

pilietybės institutą, bet ir suteikia apsaugą ES piliečiui vaikui, o tuo pačiu ir išvestinę apsaugą jo globėjui, trečiosios valstybės piliečiui.

6. TREČIŪJŲ ŠALIŲ PILIEČIŲ, KURIE YRA ILGALAIKIAI GYVENTOJAI, STATUSAS

6.1. Samprata

Pagrindinis dokumentas, apibrėžiantis trečiųjų šalių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai ES valstybėje narėje statusą, yra 2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyva 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso. Šios direktyvos pagrindinis tikslas – valstybėje narėje teisėtai gyvenančiam trečiosios šalies piliečiui, turinčiam ilgalaikio gyventojų statusą (leidimą), toje valstybėje narėje suteikti kaip įmanoma panašesnes į ES piliečių teises⁸⁹. Pagrindiniai ilgalaikio gyventojų statuso suteikiami privalumai yra:

- Praktiškai vienodas požiūris į ilgalaikio gyventojų statusą turinčius trečiųjų šalių piliečius ir ES valstybės narės piliečius;
- Apsauga nuo išsiuntimo iš šalies;
- Sąlyginė teisė apsigyventi kitoje valstybėje narėje⁹⁰.

ES siekis suteikti kuo daugiau teisių bei pilnavertės integracijos galimybes trečiųjų šalių piliečiams yra puikiai suprantamas. Tokiu būdu skatinama ekonominė ir socialinė sanglauda, kuri yra vienas pagrindinių ES tikslų⁹¹. Be to, tokių Bendrijos valstybių kaip Vokietijos, Suomijos, Švedijos ir kai kurių kitų demografinė situacija yra gana nepalanki – senėjant visuomenėms pradeda ryškėti darbo jėgos trūkumas bei kitos socialinės problemos. Vienoje iš savo kalbų Europos Komisijos prezidentas Jean Claude Juncker yra pasakęs, kad jei nebus pasiūlyta palankių imigracijos į ES sąlygų trečiųjų šalių piliečiams, bei gerų integracijos galimybių, ES „neišgyvens“⁹². Nepaisant ES pastangų gerinti migrantų padėtį, kol kas dar kyla gana daug probleminių situacijų, liečiančių ilgalaikio gyventojų statusą turinčius trečiųjų šalių gyventojus.

⁸⁹ 2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyva 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso. OJ L 16, 23.1.2004.

⁹⁰ Ibid

⁹¹ Ibid.

⁹² Politico aktualijų internetinis tinkalapis [interaktyvus, 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.politico.eu/article/jean-claude-juncker-migration-calls-for-migrants-to-have-legal-ways-to-reach-europe/>>.

6.2. Lopez Pastuzano sprendimas/ilgalaikio gyventojų statusą turinčių trečiosios šalies piliečių apsauga nuo išsiuntimo

Viename iš naujausių ESTT sprendimų *Lopez Pastuzano* buvo analizuojamas klausimas dėl ilgalaikio gyventojų statusą turinčių trečiosios šalies piliečių išsiuntimo iš šalies⁹³. Šis klausimas šiandieninėje ES yra labai aktualus, kadangi Bendrijoje gyvena apie 7 milijonus tokių asmenų⁹⁴. Tai reiškia, kad galimi probleminiai klausimai yra aktualūs gana dideliame asmenų skaičiui. Pagrindinis klausimas minėtoje byloje – ar ES valstybė narė gali išsiųsti iš savo teritorijos nusikaltimą padariusį trečiosios šalies pilietį, turintį ilgalaikio gyventojų statusą.

Pareiškėjas yra trečiosios šalies pilietis ir Ispanijoje gyvena jau nuo 2008 m. Tai reiškia, kad pagal minėtą ilgalaikio gyventojų statuso klausimus apimančią direktyvą jis jau gyveno valstybėje reikalingus 5 metus, tam, kad įgytų ilgalaikio gyventojų statusą⁹⁵. 2014 m. pareiškėjas padarė dvi nusikalstamas veikas, už kurias buvo nubaustas atitinkamai 12 ir 3 mėnesių bausmėmis. Remiantis Ispanijos karalystės teisės aktais padarius nusikaltimą, už kurį skiriama daugiau negu vieneri metai kalėjimo, trečiosios šalies pilietis gali būti išsiųstas iš šalies⁹⁶. Visgi, ši situacija nėra vienareikšmė, taigi buvo kreiptasi prejudicinio sprendimo į ESTT.

Savo sprendime, kuris buvo priimtas 2017 m. gruodžio 7 d., ESTT pirmiausia pažymėjo, kad pagrindinis Tarybos direktyvos 2003/109/EB tikslas yra trečiųjų šalių piliečių, turinčių ilgalaikio gyventojų statusą, pilnavertė integracija valstybėje narėje, įskaitant ir padidintą apsaugą nuo išsiuntimo iš šalies. Teismas pabrėžė, kad trečiosios šalies piliečių išsiuntimas iš ES valstybės narės yra pagrįstas tik tada, kai asmuo kelia grėsmę viešajai tvarkai ar visuomenės saugumui. Atkreiptinas dėmesys, kad net ir tokiu atveju situacija privalo būti analizuojama atsižvelgiant į 2003/109/EB direktyvos 12 straipsnio 3 dalyje išvardytus veiksniai:

- Gyvenimo ES valstybės narės teritorijoje trukmė;
- Suinteresuoto asmens amžius;

⁹³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. gruodžio 7 d. sprendimas *Pastuzano* C-636/16. *ECLI:EU:C:2017:949*.

⁹⁴ Eurostat internetinis tinklalapis [interaktyvus, 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_reslas&lang=en

⁹⁵ 2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyva 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso. OJ L 16, 23.1.2004.

⁹⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. gruodžio 7 d. sprendimas *Pastuzano* C-636/16. *ECLI:EU:C:2017:949*.

- Galimo išsiuntimo iš šalies pasekmes suinteresuotam asmeniui ir jos šeimos nariams;
- Ryšius su gyvenamąja šalimi arba ryšių su kilmės šalimi nebuvimą⁹⁷.

Taigi, atsižvelgiant į direktyvos nuostatas ir teismo poziciją galima teigti, kad situacija kiekvieną kartą turi būti vertinama individualiai, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes. Pažymėtina, kad ESTT vertinimu aukščiau išvardintų kriterijų sąrašas nėra baigtinis ir sprendžiant konkrečią situaciją visada reikia įvertinti ir kitas aplinkybes, kurios gali turėti įtakos sprendimo priėmimui.

Šioje byloje buvo paliesta svarbi problema dėl trečiųjų šalių piliečių, turinčių ilgalaikio gyventojų statusą apsaugos nuo išsiuntimo iš šalies. Visgi, nors ir apibrėžęs kaip tokios situacijos turėtų būti vertinamos ir analizuojamos Teismas nepateikė aiškių pavyzdinių situacijų, nurodančių koks baudžiamosios teisės pažeidimas galėtų būti pripažįstamas kaip pakankamai pavojingas viešajai tvarkai ir visuomenės saugumui, tam kad asmens išsiuntimas iš valstybės būtų vertinamas kaip adekvati reakcija.⁹⁸ Pažymėtina, kad išsiuntimo iš šalies atveju taip pat reikia vadovautis proporcingumo principu bei gerbti pamatines žmogaus teises. Be to, tokia priemonė neturėtų būti taikoma kaip prevencinė priemonė trečiosios šalies piliečiui padarius nusikaltimą, arba kaip priemonė atgrasinti kitus trečiųjų šalių piliečius nuo nusikaltimų darymo. Atkreiptinas dėmesys, kad nusikaltimų padarymas praeityje taip pat neturėtų būti aiškus pagrindas asmens išsiuntimui iš šalies⁹⁹. Apibendrinant galima pastebėti, kad ilgalaikio gyventojų statusą turinčio trečiosios šalies piliečio apsauga nuo išsiuntimo iš šalies yra gana stipri ir išsiunčiamas tik sunkų nusikaltimą padaręs asmuo. Taip pat pažymėtina, kad minėtos apsaugos nuo išsiuntimo lygis iš esmės yra gana panašus į anksčiau aptartą išvestinę apsaugą trečiųjų šalių piliečiams, turintiems vaikus, ES piliečius.

⁹⁷ 2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyva 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso. OJ L 16, 23.1.2004.

⁹⁸ ACOSTA, D. *The Security of the Status of Long-Term Non-EU Residents in the EU: Some Thoughts on Case C-636/16 López Pastuzano* [interaktyvus, 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: <<http://eulawanalysis.blogspot.lt/search?q=third+country+nationals&max-results=20&by-date=true>>.

⁹⁹ Ibid.

7. TREČIOSIOS ŠALIES PILIEČIO IŠSIUNTIMAS IŠ ES VALSTYBĖS NARĖS, KAI JIS TURI GALIOJANTĮ LEIDIMĄ GYVENTI KITOJE ES VALSTYBĖJE NARĖJE

7.1. Teisinio reguliavimo analizė

Gana dideliame trečiųjų šalių piliečių skaičiui gyvenant ES, natūralu, kad teisėtai gyvendami vienoje ES valstybėje asmenys kai kuriais atvejais nusprendžia apsigyventi ir kitose Bendrijos narėse. Tačiau tokiu atveju iškyla problema dėl jų teisių apimties gyvenant kitoje ES valstybėje negu toje, kurioje turimas leidimas gyventi. Šios problematikos galime aptikti ir viename iš naujausių ESTT sprendimų¹⁰⁰.

Atkreiptinas dėmesys, kad ši byla gana komplikauta ir reikalauja platesnės analizės, kadangi aptariamam klausimui taikomi du ES teisės šaltiniai, kurie neturi aiškaus ir apibrėžto ryšio – Šengeno Konvencija bei Europos parlamento ir tarybos direktyva 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse. Pirmiausia, Šengeno Konvencijos 25 straipsnis numato, kad valstybė narė prieš nusprenddama išduoti leidimą gyventi šalyje arba ilgalaikę vizą, be kitų reikalavimų taip pat turėtų ieškoti informacijos apie aplikuojantį asmenį Šengeno erdvės informacinėje sistemoje, kurioje yra talpinamas sąrašas asmenų, kuriems yra uždrausti atvykti į ES¹⁰¹. Jeigu aptinkama informacija, nurodanti, kad aplikantas yra šiam sąrašui, leidimą gyventi ar vizą norinti išduoti valstybė narė turi kreiptis į kitą valstybę narė, kurios sprendimu asmuo buvo įtrauktas į minėtą sąrašą. Jeigu po konsultacijų su nare, kuri įtraukė asmenį į sąrašą nusprendžiama, kad jam vis tiek turi būti išduotas leidimas gyventi ar viza, perspėjimas iš sistemos turi būti ištrintas ir gali likti tik asmenį į sąrašą įtraukusios valstybės nacionalinėje duomenų bazėje¹⁰².

Pažymėtina, kad panaši taisyklė galioja ir atvirkštiniu atveju: jeigu paaiškėja, kad leidimą gyventi ar ilgalaikę vizą turintis asmuo iš kitos valstybės patenka į sąrašą, valstybė, kuri patalpina asmens duomenis į sąrašą, turi konsultuotis su valstybe, išdavusia asmeniui leidimo gyventi dokumentus¹⁰³. Turi būti aiškinamasi ar yra pakankamas pagrindas atšaukti minėtų dokumentų galiojimą. Kaip ir anksčiau aptartu atveju sprendimo teisė priklauso valstybei, išdavusiai leidimą gyventi, tačiau kita valstybė dėl savo nacionalinių interesų gali

¹⁰⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. sausio 16 d. sprendimas E C-240/17. ECLI:EU:C:2018:8

¹⁰¹ Konvencija dėl Šengeno susitarimo 1985 m. birželio 14 d. sudaryto tarp Benilukso ekonominės sąjungos valstybių, Vokietijos Federacinės Respublikos ir Prancūzijos Respublikos Vyriausybių dėl laipsniško jų bendrų sienų kontrolės panaikinimo įgyvendinimo. OJ L 239, 22.9.2000.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Ibid.

palikti įrašą apie asmenį savo šalies duomenų bazėje¹⁰⁴. Būtent šis antrasis atvejis buvo aktualus byloje C-240/17.

Prieš aptariant faktines bylos aplinkybes svarbu pažvelgti į kitą dokumentą, reguliuojantį byloje kilusius klausimus – Tarybos direktyvą 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse. Svarbu paminėti, kad Šengeno taisyklės savo reguliavimu šio klausimu atžvilgiu koncentruojasi tik į uždraudimą patekti į šalį, bei informacinę sistemą, kurioje nurodyti asmenys, kuriems draudimas taikomas. Tuo tarpu klausimus išsiuntimo iš šalies klausimus reguliuoja jau minėta Direktyva. Šio dokumento pagrindinis principas – neteisėtai ES valstybėje narėje apsistojusių trečiųjų šalių piliečių išsiuntimas iš šalies¹⁰⁵. Atkreiptinas dėmesys, kad pagrindinė taisyklė išsiuntimo atveju yra tokia, kad trečiosios šalies pilietis yra išsiunčiamas į savo pilietybės valstybę. Visgi, šiai taisyklei egzistuoja išimtis – jei asmuo turi kitos ES valstybės narės leidimą joje gyventi, jis tuoj pat turi išvykti į tą kitą ES valstybę narę¹⁰⁶. Direktyvoje 2008/115/EB taip numatyta, kad turi būti uždrausta išsiųstiems asmenims vėl patekti į ES. Atkreiptinas dėmesys, kad nėra jokios nuorodos į sąrašą, į kurį traukiami asmenys pagal Šengeno konvenciją. Taigi, kaip ir minėta, praktikoje kyla klausimų remiantis šiais abejais teisės aktais vienu metu.

7.2. ESTT Sprendimo C-240/17 analizė

Nigerijos pilietis E. turėjo Ispanijos Karalystės jam išduotą leidimą gyventi šalyje, bei Ispanijoje iš viso praleido 14 metų, taigi įgijo ilgalaikio gyventojų statusą. Vėliau jis persikėlė gyventi į Suomijos valstybę. Dėl baudžiamosios teisės pažeidimo, padaryto Suomijoje, susijusio su narkotinėmis medžiagomis E. buvo nuteistas 5 metų laisvės atėmimo bausme. Suomijos valdžia nusprendė priimti sprendimą išsiųsti E. į Nigeriją, remiantis tuo, kad jis kelia grėsmę viešajai tvarkai bei nacionaliniam saugumui¹⁰⁷. Remdamasi Šengeno konvencijos 25 straipsniu Suomija kreipėsi į Ispanijos Karalystę su klausimu ar E. įvykdyta nusikalstama veika yra pagrindas panaikinti jo leidimą gyventi Ispanijoje. Atsakymo per nustatytą terminą Suomijos valstybė nesulaukė. Po pakartotinio

¹⁰⁴ Konvencija dėl Šengeno susitarimo 1985 m. birželio 14 d. sudaryto tarp Beniliukso ekonominės sąjungos valstybių, Vokietijos Federacinės Respublikos ir Prancūzijos Respublikos Vyriausybių dėl laipsniško jų bendrų sienų kontrolės panaikinimo įgyvendinimo. OJ L 239, 22.9.2000.

¹⁰⁵ 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse.

¹⁰⁶ Europos parlamento ir tarybos direktyva 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse. OJ L 348, 24.12.2008.

¹⁰⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. sausio 16 d. sprendimas E C-240/17. ECLI:EU:C:2018:8.

Suomijos kreipimosi Ispanijos atstovai paprašė, kad būtų atsiųstas teismo sprendimas, kuriuo buvo nuspręsta E. nuteisti. Visgi, netgi ir įvykdžius šį prašymą bei pabandžius susisiekti bei gauti informaciją dar 2 kartus, konstruktyvaus atsakymo iš Ispanijos Suomija nesulaukė¹⁰⁸.

Pažymėtina, kad tuo metu E. Suomijoje jau buvo išbuvęs daugiau negu 90 dienų iš paskutinių 180 – taigi, jis jau buvo išnaudojęs dienų, skirtų trečiųjų šalių piliečiams limitą ir tapo asmeniu, esančiu Suomijoje neteisėtai¹⁰⁹. E. pateikė apeliaciją Suomijos administraciniam teismui, kuris kreipėsi į ESTT su prejudiciniu klausimu iš esmės klausdamas ar E. gali būti išsiųstas iš valstybės net ir nepavykus konsultacijoms su Ispanija.

Pirmiausia, ESTT pasisakė, kad kai viena valstybė priima sprendimą išsiųsti trečiosios šalies pilietį, turintį leidimą gyventi kitoje valstybėje narėje, konsultacijos tarp valstybių turi įvykti kaip įmanoma greičiau, netgi nelaukiant kol asmuo bus įtrauktas į sąrašą asmenų, kuriems uždrausta patekti į ES¹¹⁰. Teismas taip pat pasisakė dėl priemonių, kurias gali panaudoti trečiosios valstybės pilietis, jei valstybė neatsako į kitos valstybės paklausimą apie šį asmenį (kaip šioje situacijoje Ispanija tinkamai neatsakė Suomijai)¹¹¹. Pirmiausia, sprendime buvo pabrėžta, kad Šengeno konvencijos taisyklės yra aktualios trumpiems šalies vizitams (iki 90 dienų 180 dienų laikotarpyje).¹¹² Tuo tarpu leidimai gyventi dažniausiai yra išduodami pagal nacionalinės teisės nustatytas taisykles. Pažymėtina, kad direktyva 2008/115/EB iš esmės reikalauja ES valstybes narės išsiųstų iš savo teritorijos trečiųjų šalių piliečius, kurie neturi teisinio pagrindo jose būti, į trečiąją šalį. Visgi, aptariamam atveju asmuo E turėjo leidimą gyventi vienoje iš ES valstybių narių, taigi jis privalo turėti teisę keliauti į tą šalį (šiuo atveju tai Ispanija). Toks trečiosios šalies pilietis negali būti priverstinai išsiųstas į trečiąją šalį (jo ar jos gimtąją šalį), išskyrus atvejus kai asmuo negrįžta į ES valstybę narę, kurioje turi leidimą gyventi, ar remiantis jo pavojumi viešajai tvarkai ir visuomenės saugumui¹¹³.

¹⁰⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. sausio 16 d. sprendimas E C-240/17. ECLI:EU:C:2018:8.

¹⁰⁹ Konvencija dėl Šengeno susitarimo 1985 m. birželio 14 d. sudaryto tarp Beniliukso ekonominės sąjungos valstybių, Vokietijos Federacinės Respublikos ir Prancūzijos Respublikos Vyriausybių dėl laipsniško jų bendrų sienų kontrolės panaikinimo įgyvendinimo. OJ L 239, 22.9.2000.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ GUILD, E. PEERS, S. *The EU Court of Justice rules on the Schengen Conundrum: a non-EU citizen with expulsion order in one Member State and a valid residence permit in another Member State* [interaktyvus, 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: <<http://eulawanalysis.blogspot.lt/search/label/expulsion>>.

¹¹² Konvencija dėl Šengeno susitarimo 1985 m. birželio 14 d. sudaryto tarp Beniliukso ekonominės sąjungos valstybių, Vokietijos Federacinės Respublikos ir Prancūzijos Respublikos Vyriausybių dėl laipsniško jų bendrų sienų kontrolės panaikinimo įgyvendinimo. OJ L 239, 22.9.2000.

¹¹³ GUILD, E. PEERS, S. *The EU Court of Justice rules on the Schengen Conundrum: a non-EU citizen with expulsion order in one Member State and a valid residence permit in another Member State* [interaktyvus, 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: <<http://eulawanalysis.blogspot.lt/search/label/expulsion>>.

Svarbus klausimas buvo ir tai, ar E galėjo remtis Šengeno konvencijos nuostatomis, norėdamas apsiginti nuo išsiuntimo į Nigeriją. Teismas šioje situacijoje aplinkybes vertino E naudai – buvo nuspręta, kad E gali remtis šalių konsultacijos procedūra (šiuo atveju procedūros nesklandumais) tam, kad apgintų savo teises¹¹⁴. Taigi, Teismas pripažino, kad minėta valstybių konsultacijos procedūra privalo suteikti galimybę asmenims ginti savo teises ir nėra vien valstybių diskusija. Atkreiptinas dėmesys, kad jeigu konsultacijų tarp valstybių metu, valstybė, išdavusi leidimą gyventi, nusprendžia jo nepanaikinti ir palieka galioti (šiuo atveju tai būtų Ispanija), tai kita valstybė, norinti įtraukti asmenį į sąrašą asmenų, kurie nepageidaujami ES (šiuo atveju Suomija), negali to padaryti. Kaip jau minėta anksčiau, šaliai išlieka teisė įtraukti tokį asmenį į savo nacionalinę nepageidaujamų asmenų duomenų bazę.

7.3. ESTT Sprendimo C-240/17 apibendrinimas, išaiškinimo svarba

Apibendrinant šios bylos analizę trečiųjų šalių piliečių teisių įgyvendinimo problematikos ES kontekste reikėtų pabrėžti, kad tai nauja, svarbi bei tikrai komplikuota byla. Atkreiptinas dėmesys, kad ji nustatė, kad ES įstatymų administracinės nuostatos, reglamentuojančios, kaip valstybės turi elgtis su trečiųjų šalių asmenimis atvejais, kaip minėtas byloje, sukuria teisinės pasekmes, kuriomis asmenys gali remtis¹¹⁵. Taigi, asmuo gali remtis ES teise, netgi kai jos pagrindinis veikimas yra nustatytas tarpvalstybiniu atžvilgiu.

Savo sprendimu šioje byloje Teismas parodė, kad teikia pirmenybę leidimui gyventi, kuris nebuvo panaikintas dėl priežasčių, tokių kaip sprendimas dėl išsiuntimo ir atvykimo į šalį draudimas. Kol ES valstybė narė nepanaikino leidimo gyventi atšaukimo, kita valstybė narė negali trečiosios šalies piliečio išsiųsti už Sąjungos ribų, išskyrus ribotus pagrindus (tačiau gali įpareigoti jį išvykti į leidimą gyventi išdavusią valstybę narę). Atkreiptinas dėmesys, kad nėra svarbu ar valstybė narė, išdavusi leidimą gyventi, nesilaikė konsultacijų taisyklių¹¹⁶. Svarbu paminėti tai, kad sudėtingas Šengeno konvencijos ryšys su kitais ES teisės aktais reiškia, kad konvencija nebuvo visiškai integruota į ES teisę. ES teisė – reglamentai ir direktyvos vystėsi kryptimi pagal kurią ES ėmėsi priemonių, kurios palaipsniui ima keisti Konvencijos nuostatas. Aptartas sprendimas rodo, kad ES teisės

¹¹⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. sausio 16 d. sprendimas E C-240/17. *ECLI:EU:C:2018:8*.

¹¹⁵ GUILD, E. PEERS, S. *The EU Court of Justice rules on the Schengen Conundrum: a non-EU citizen with expulsion order in one Member State and a valid residence permit in another Member State* [interaktyvus, 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: <<http://eulawanalysis.blogspot.lt/search/label/expulsion>>.

¹¹⁶ GUILD, E. PEERS, S. *The EU Court of Justice rules on the Schengen Conundrum: a non-EU citizen with expulsion order in one Member State and a valid residence permit in another Member State* [interaktyvus, 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: <<http://eulawanalysis.blogspot.lt/search/label/expulsion>>.

principai viršijo Šengeno konvencijos tarpvyriausybinių pobūdį ir būtent tai tampa pagrindiniu dokumentu, sprendžiant trečiųjų šalių piliečių įgyvendinimo problematikos klausimus aptartuoju išsiuntimo iš valstybės narės aspektu¹¹⁷.

¹¹⁷ GUILD, E. PEERS, S. *The EU Court of Justice rules on the Schengen Conundrum: a non-EU citizen with expulsion order in one Member State and a valid residence permit in another Member State* [interaktyvus, 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: <<http://eulawanalysis.blogspot.lt/search/label/expulsion>>.

IŠVADOS

1. Atlikta aktualios ESTT praktikos analizė atskleidė, kad ES valstybės kai kuriais atvejais piktnaudžiauja, nustatydamos ne visiškai teisingas integracijos sąlygas ir priemones. Darytina prielaida, kad taip gali būti siekiama pasinaudoti Direktyvų 2003/86 ir 2003/109 suteikiama galimybe nustatyti integracijos reikalavimus nacionalinėje teisėje ir riboti bei kontroliuoti trečiųjų šalių piliečių skaičių valstybėse. Visgi, ESTT išaiškinimai taip pat leidžia manyti, kad Bendrijos Teismas supranta šią problemą ir bandymus tuo piktnaudžiauti sustabdo savo formuojamą jurisprudencija, vystomą pateikiant atsakymus į prejudicinius klausimus. ESTT praktika rodo, kad Bendrija deda žingsnius link pasiryžimo padėti siekti teisingų integracijos priemonių ir sąlygų trečiųjų šalių piliečiams, kurios faktiškai padėtų jų integracijai svetimoje valstybėje ir nebūtų tik formali procedūra.
2. Pagal ESTT praktiką trečiosios šalies piliečio apsauga nuo išsiuntimo iš valstybės yra panašios apimties tiek tuo atveju, kai asmuo yra vaiko (ES piliečio) globėjas, tiek kai asmuo turi leidimą gyventi vienoje ES valstybėje ir yra norima jį išsiųsti iš kitos ES valstybės į trečiąją šalį. Manytina, kad tokia praktika parodo, kad ES teisės normos, reguliuojančios klausimus, susijusius su trečiųjų šalių piliečių teisių apimtimi, yra panašios, bei šiais aspektais Bendrijoje sudaro darnią sistemą. Manytina, kad apsauga nuo išsiuntimo minėtais atvejais puikiai užtikrina trečiųjų šalių piliečių teises. Išsiųsti asmenį iš ES valstybės narės galima tik kai jis padaro sunkų nusikaltimą, kuriuo kėsinamasi į viešąją tvarką bei visuomenės gerovę.
3. Atliktas tyrimas parodė, kad sprendimas *Ruiz Zambrano*, kuriuo buvo užtikrinta mažamečių ES piliečių apsauga, bei išvestinė jų tėvų, trečiųjų šalių piliečių, apsauga nuo išsiuntimo iš šalies, iki šiol daro didelę įtaką išvestinėms trečiųjų šalių piliečių teisėms. Naujausi ESTT sprendimai – *CS, Rendon Martin* ir *Chavez-Vilchez*, darbo autoriaus bei teisės mokslininkų nuomone yra *Ruiz Zambrano* sprendimo tęsia, detalizuojanti jo turinį, parodantį, nors kad SESV 20 straipsnio apsauga yra taikoma siauram asmenų ratui, tačiau ji yra labai plačios apimties bei gina tiek vaiko, ES valstybės narės piliečio, tiek išvestiniu būdu, jo globėjo, trečiosios šalies piliečio, teises.
4. Valstybių nebendradarbiavimas trečiosios šalies piliečių išsiuntimo procedūroje, kai už įvykdytas nusikalstamas veikas norima iš Bendrijos narės išsiųsti asmenį, turintį leidimą gyventi kitoje ES valstybėje narėje, kelia pavojų asmeniui valstybėje, kuri nori jį išsiųsti, tapti neteisėtai joje reziduojančiu. Visgi, kaip parodė ESTT praktika

bei bendras Šengeno konvencijos ir Direktyvos 2008/115/EB aiškinimas suteikia apsaugą, kuri turėtų padėti ateityje tokių situacijų išvengti.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

TEISĖS NORMINIAI AKTAI

ES teisės aktai:

1. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. *Oficialusis leidinys*. OJ C 326 , 26/10/2012.
2. 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/399 dėl taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Sąjungos kodekso (Šengeno sienų kodeksas). OJ L 77, 23.3.2016
3. 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 862/2007 dėl Bendrijos migracijos statistikos ir tarptautinės apsaugos statistikos ir panaikinant Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 311/76 dėl statistinių duomenų rinkimo apie darbuotojus užsieniečius. OJ L 199, 31.7.2007
4. 2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyva 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso. OJ L 16, 23.1.2004
5. 2003 m. rugsėjo 22 d. Tarybos Direktyva 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą. OJ L 251, 3.10.2003
6. 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų. OJ L 337, 20.12.2011.
7. 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB tekstas svarbus EEE. OJ L 158, 30.4.2004,
8. Konvencija dėl Šengeno susitarimo 1985 m. birželio 14 d. sudaryto tarp Beniliukso ekonominės sąjungos valstybių, Vokietijos Federacinės Respublikos ir Prancūzijos Respublikos Vyriausybių dėl laispsniško jų bendrų sienų kontrolės panaikinimo įgyvendinimo. OJ L 239, 22.9.2000.

SPECIALIOJI LITERATŪRA

1. CARLIER, J.Y., LEBOUF, L. Choice of residence for refugees and subsidiary protection beneficiaries; variations on the equality principle: Alo and Osso. *Kluwer law international*. 2017;
2. MORITZ, Jesse. Integration measures, integration exams, and immigration control: P and S and K and A. *Common market review. Kluwer Law international*. 2016.

TEISMŲ PRAKTIKA

1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2001 m. rugsėjo 20 d. sprendimas *Grzelczyk C-184/99, ECLI:EU:C:2001:458*;
2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. birželio 4 d. sprendimas *P ir S C-579/13, ECLI:EU:C:2015:369*;
3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. liepos 9 d. sprendimas *K ir A C-153/14, ECLI:EU:C:2015:453*;
4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. kovo 1 d. sprendimas *Alo ir Osso C-443/14 ir C-444/14, ECLI:EU:C:2016:127*;
5. Europos Sąjungos teisingumo teismas. 2011 m. kovo 8 d. sprendimas *Rui Zambrano C-34/09, ECLI:EU:C:2011:124*;
6. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. rugsėjo 13 d. sprendimas *CS C-304/14, ECLI:EU:C:2016:674*;
7. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2016 m. rugsėjo 13 d. sprendimas *byloje Rendon Martin C-165/14, ECLI:EU:C:2016:675*;
8. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. gegužės 30 d. sprendimas *byloje Chavez-Vilchez C-133/15, ECLI:EU:C:2017:354*;
9. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2014 m. kovo 12 d. sprendimas *byloje O. C-456/12, ECLI:EU:C:2014:135*;
10. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2017 m. gruodžio 7 d. sprendimas *Pastuzano C-636/16, ECLI:EU:C:2017:949*;
11. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2018 m. sausio 16 d. sprendimas *E C-240/17, ECLI:EU:C:2018:8*.

KITI ŠALTINIAI

1. Business dictionary internetinis žodynas [interaktyvus, žiūrėta 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.businessdictionary.com/definition/third-party.html>>;

2. Oficialus ES internetinis tinklalapis [interaktyvus, žiūrėta 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/home-affairs/content/third-country_en>;
3. Oficialus EFTA internetinis tinklalapis [interaktyvus, žiūrėta 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.efta.int/eea/eea-agreement>>;
4. Consilium Europa internetinis tinklalapis [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2017/03/02/visa-liberalisation-ukraine/>>;
5. HALLESKOV-STORGAARD, L. *Enhancing and diluting the legal status of subsidiary protection beneficiaries under Union law – the CJEU judgment in Alo and Osso* [interaktyvus]. 2016. [žiūrėta 2018 m. balandžio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eulawanalysis.blogspot.lt/2016/03/enhancing-and-diluting-legal-status-of.html>>;
6. HAAG, M. CS and Rendón Marín: *Union Citizens and their Third-Country National Parents – A Resurgence of the Ruiz Zambrano Ruling?* [interaktyvus, žiūrėta 2018 m. balandžio 3 d.]. 2016, Prieiga per internetą: <<http://eulawanalysis.blogspot.lt/2016/09/cs-and-rendon-marin-union-citizens-and.html>>;
7. HAAG, M., Case C-133/15 *Chavez-Vilchez and others – taking EU children's rights seriously* [interaktyvus, žiūrėta 2018 m. balandžio 3 d.]. 2017. Prieiga per internetą: <<http://europeanlawblog.eu/2017/05/30/case-c-13315-chavez-vilchez-and-others-taking-eu-childrens-rights-seriously>>;
8. Politico aktualijų internetinis tinklalapis [interaktyvus, žiūrėta 2018 m. balandžio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.politico.eu/article/jean-claude-junker-migration-calls-for-migrants-to-have-legal-ways-to-reach-europe/>>;
9. Eurostat internetinis tinklalapis [interaktyvus, žiūrėta 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_reslas&lang=en>;
10. ACOSTA, D. *The Security of the Status of Long-Term Non-EU Residents in the EU: Some Thoughts on Case C-636/16 López Pastuzano* [interaktyvus, žiūrėta 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: <<http://eulawanalysis.blogspot.lt/search?q=third+country+nationals&max-results=20&by-date=true>>;
11. GUILD, E. PEERS, S. *The EU Court of Justice rules on the Schengen Conundrum: a non-EU citizen with expulsion order in one Member State and a valid residence*

permit in another Member State [interaktyvus, žiūrėta 2018 m. balandžio 3d.].

Prieiga per internetą: <<http://eulawanalysis.blogspot.lt/search/label/expulsion>>;

12. ACOSTA ARCAZARO, D., ROMANO, A. *The Returns Directive and the Expulsion of Migrants in an Irregular Situation in Spain* [interaktyvus, žiūrėta 2018 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: <<http://eulawanalysis.blogspot.lt/2015/05/the-returns-directive-and-expulsion-of.html>>;

SANTRAUKA

Šiame Magistro darbe įvairiais aspektais aptariama ir nagrinėjama trečiųjų šalių piliečių teisių įgyvendinimo problematika Europos Sąjungoje. Vykstant vis stipresniam globalizacijos procesui trečiųjų šalių piliečių apsauga bei jų teisių reglamentavimas ES įgauna vis didesnę reikšmę. Dabartiniu metu ES lygmeniu yra priimtas nemažas kiekis antrinės teisės dokumentų, apibrėžiančių trečiųjų šalių piliečių statusą Bendrijoje, ir sprendžiančių išskylančias problemas šioje srityje. Naujų probleminių klausimų šioje srityje sukuria tebesitęsianti pabėgėlių krizė. Trečiosios šalys ES teisės prasme – tai šalys, kurios nėra ES valstybės narės. Nors ir nebūdamos ES šalimis ypatingai glaudų ryšį su Bendrija turi ELPA šalys – tiek ekonominį, tiek politinį.

Darbe pasitelkiant Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką taip pat analizuojamos ES valstybių narių trečiųjų šalių piliečiams skiriamos integracijos priemonės ir sąlygos. Taip pat gilinamasi į Bendrijos narių teisę nurodyti savo viduje trečiųjų šalių piliečių apsigyvenimo vietą. Ypatingas dėmesys darbe skiriamas trečiųjų šalių piliečių išsiuntimo iš ES valstybės pagrindams ir jų teisėtumui. Šis aspektas analizuojamas iš skirtingą statusą turinčių trečiųjų šalių piliečių perspektyvos: turinčių leidimą gyventi valstybėje narėje, jo neturinčių, bet esančių tėvais ES piliečių, mažamečių vaikų, ilgalaikio gyventojų statusą turinčių asmenų.

SUMMARY

This Master's thesis presents and analyzes problematic aspects of enforcing the rights of third-country nationals in the European Union. In the course of globalization the protection of third-country nationals and regulation of their rights is becoming increasingly important in the EU. At present, a significant number of secondary legislation documents defining the status of third-country nationals in the Community have been adopted at EU level and they address the problems encountered in this area. Ongoing refugee crisis also creates new problematic issues in this area. Third countries in the sense of the EU are almost non-EU countries. Although not the members of EU, the EFTA countries are both economically and politically closely related to EU.

With the help of jurisprudence of Court of Justice of the European Union Master's thesis also analyzes the integration measures and conditions for third-country nationals allocated by EU member states. It is also analyzed whether the members of Community have the right to locate the place of residence of third-country nationals internally. Particular attention is paid to the grounds of the expulsion of third-country nationals from the EU states and the legality of this action. This aspect is analyzed from the point of view of third-country nationals with a different status: holders of residence permits in a Member State, EU citizens who do not have a residence permit, but who are parents of young children, long-term resident status holders.